

MERK 10-9-2019

TER ONDERTEKENING

Aan de Minister

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie

Auteur

5.1.2.E

T 5.1.2.E

5.1.2.E@minezk.nl

Datum

6 september 2019

Kenmerk

DGKE / 19218038

Bhm: 19218254

Kopie aan

5.1.2.E

nota

ondertekening vaststellingsbesluit Groningen 2019-2020
en instemmingsbesluit gasopslag Norg

Parafenroute

BBR-paraaf

5.1.2.E

Bijlage(n)

Vaststellingsbesluit Groningen
gasveld 2019-2020Instemmingsbesluit gasopslag
Norg**Aanleiding**

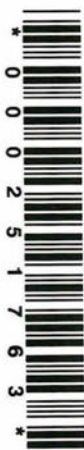
Het vaststellingsbesluit Groningen gasveld 2019-2020 en het instemmingsbesluit gasopslag Norg zijn in de Ministerraad van 6 september 2019 behandeld.

Advies

U kunt beide besluiten ondertekenen.

Kernpunten

- Inwerkingtreding van de beide besluiten gebeurt door toezending of uitreiking aan de belanghebbende, in dit geval NAM.
- De beroepstermijn start op de dag volgend op de terinzagelegging. Dit is 20 september 2019 voor beide besluiten. De beroepstermijn loopt daardoor tot en met 1 november 2019.

Ontvangen BBR

19284121

O'NTVANGEN

19 NOV 2019

Gemeente

Westerkwartier

Retour
19 11 19
DEKE

Ministerie EZK

T.a.v. de heer Wiebes

Postbus ~~20204~~ 20401

2500 EK Den Haag

Contactpersoon

5.1.2.E

Kenmerk

1969-AZK-2158

Grootegast

5 november 2019

Onderwerp

Gaslocatie Grijpskerk

Geachte heer Wiebes,

Middels deze brief verzoeken wij u op korte termijn duidelijkheid te geven over gaslocatie Grijpskerk. We zullen u hieronder toelichten dat dit besluit voor ons en onze inwoners van groot belang is.

Aanleiding

Begin dit jaar heeft NAM ons in een bestuurlijk overleg toelichting gegeven op haar intentie om de ondergrondse gasopslag op locatie Grijpskerk per 2021 te beeïndigen en haar voornemen het gasveld daarna voor de winning van aardgas in gebruik te willen nemen. In reactie daarop hebben wij aangegeven dat we, gezien de veranderende gasmarkt, begrip hebben voor de intentie de gasopslag af te bouwen. Daarnaast hebben wij aangegeven met NAM en met onze inwoners in gesprek te willen over het toekomstig gebruik van de gasopslag.

Wij hebben er destijds bij NAM op aangedrongen dat samen met de inwoners, de dorpen en de gemeente een invulling gegeven zou moeten worden aan het herbestemmen van gaslocatie Grijpskerk. Er hebben afgelopen voorjaar in de vier omliggende dorpen (Grijpskerk, Kommerzijl, Niezijl en Pieterzijl) informatiemarkten door NAM voor inwoners plaatsgevonden. Bij deze bijeenkomsten was ook een afvaardiging van de gemeente aanwezig. We hebben gemerkt dat er veel zorgen leven rondom gaswinning. Onze gemeenteraad heeft eind juni een motie aangenomen waarin zij het college van burgemeesters en wethouders oproept om kenbaar te maken dat de gemeente Westerkwartier tegen het volledig leegwinnen van het gasveld Grijpskerk is. Het college heeft NAM per brief (d.d. 17 juli 2019) laten weten dat zij graag zowel met NAM als de omgeving in gesprek blijft over de toekomst van de gasopslaglocatie, maar dat zij NAM oproept om de intentie om het gas te winnen te heroverwegen.

Postadres

Postbus 100
9350 AC Leek

Contact

Telefoon 14 0594
info@westerkwartier.nl

www.westerkwartier.nl

Pagina

1 van 2

Actualiteit

Op het moment dat uw vaststellingsbesluit Groningenveld gasjaar 2019-2020 bekend werd gemaakt waren we nog in afwachting van de reactie van NAM op onze oproep gaswinning in gasveld Grijskerk te heroverwegen. In de bijlagen bij uw besluit lezen we dat GTS u adviseert op korte termijn geen onomkeerbare beslissingen te nemen ten aanzien van gasopslag Grijskerk. In de kamerbrief waarin u uw besluit toelicht lezen we niet wat u besluit ten aanzien van het advies van GTS over behoud van gasopslag Grijskerk. In haar reactie op onze oproep (d.d. 11 oktober 2019) verwijst NAM naar uw besluit en het bijbehorende advies van GTS. NAM geeft aan dat zij in afwachting is van het capaciteitsafbouw-plan dat onder uw regie wordt opgesteld.

Regie

Ons college, de dorpen, inwoners en andere betrokkenen willen graag met NAM de dialoog voeren over de combinatie van mijnbouwactiviteit in combinatie met kansen en mogelijkheden voor de regio. De gemeente neemt de regie in het ontzorgen en de toekomstagenda, stelt daarvoor een procesplan op en overlegt dit aan de minister voor ondersteuning vanuit het ministerie.

Duidelijkheid

Wij zijn van mening dat gaslocatie Grijskerk bij uitstek geschikt is om te onderzoeken in hoeverre mijnbouw en kansen voor de regio samengaan. Juist omdat het gasdossier een maatschappelijk thema is waarover zorgen leven achten wij het van belang dat onze inwoners duidelijkheid krijgen over welke soort mijnbouwactiviteit op de betreffende locatie aan de orde is: opslag dan wel winning. Wij verzoeken u ons zo spoedig als mogelijk op de hoogte te stellen van het capaciteitsafbouwplan en het besluit dat u op basis daarvan neemt over gaslocatie Grijskerk.

Als u meer wilt weten of nog vragen hebt, neemt u dan gerust contact op met 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E zij is bereikbaar via telefoonnummer 14 0594. Wilt u graag per e-mail reageren, vermeldt u dan het kenmerk van deze brief. Het algemene e-mailadres is info@westerkwartier.nl.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van de gemeente Westerkwartier,

5.1.2.E

A. van der Tuuk, burgemeester 5.1.2.E

20038271

Dokke

NAM Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.

Het Ministerie van Economische Zaken en
Klimaat
De Minister, zijne Excellentie Ir. E.D. Wiebes
MBA
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Brief ref.: EP202001264561

Datum: 27-01-2020

Betreft: Rapportage Instemmingsbesluit Grijpskerk

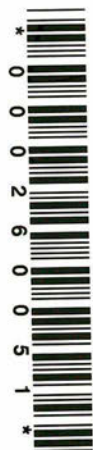
Excellentie,

Bij besluit van 31 januari 2014, met referentie DGETM-EM/14018393 (verder: het Instemmingsbesluit), heeft de Minister van Economische Zaken en Klimaat ingestemd met het gewijzigde opslagplan voor de ondergrondse gasopslag Grijpskerk (verder: de UGS Grijpskerk). In het Instemmingsbesluit staan een tweetal artikelen met een rapportageverplichting voor 1 februari. Middels deze rapportage voldoet de NAM aan deze verplichtingen. Een afschrift van deze rapportage is conform de voorschriften toegezonden aan de Minister van Economische Zaken en Klimaat.

Artikel 6*Algemeen*

Artikel 6 van het Instemmingsbesluit schrijft voor dat de NAM de meetresultaten van het monitoringssysteem over het voorgaande kalenderjaar rapporteert. De volgende meetgegevens worden gebruikt in het monitoringsysteem:

- Integriteit van het opslagsysteem
- Seismische activiteit gemeten met seismische meetstations van het KNMI bestaande uit geofoons die aardbevingen lokaliseren en acceleratiemeters die de versnelling aan het aardoppervlakte meten.
- Maandelijkse gasinjectie -en productievolumina, druk -en temperatuurmetingen per put.
- De maandelijkse berekende gemiddelde druk in het reservoir op basis van een reservoirmodel.
- De berekende drukken worden vergeleken met de gemeten (putmond) drukken en met de in de putten opgenomen meetgegevens (druk -en waterniveaumetingen).
- Bodembewegingen aan de oppervlakte worden conform het Meetplan (volgens artikel 30 lid 6 Mijnbouwbesluit) gemeten met waterpassing, GPS en INSAR.

Bovenstaande meetgegevens worden in deze rapportage besproken, met uitzondering van die data die op grond van het meetplan wordt gerapporteerd. Omdat de gasopslagcyclus (dit is een productieperiode gevolgd door een injectieperiode) een periode van 1 oktober tot en met 30 september beslaat, is gekozen om volumes en drukken niet alleen over het voorgaande kalenderjaar maar ook over de voorgaande gasopslagcyclus te rapporteren.

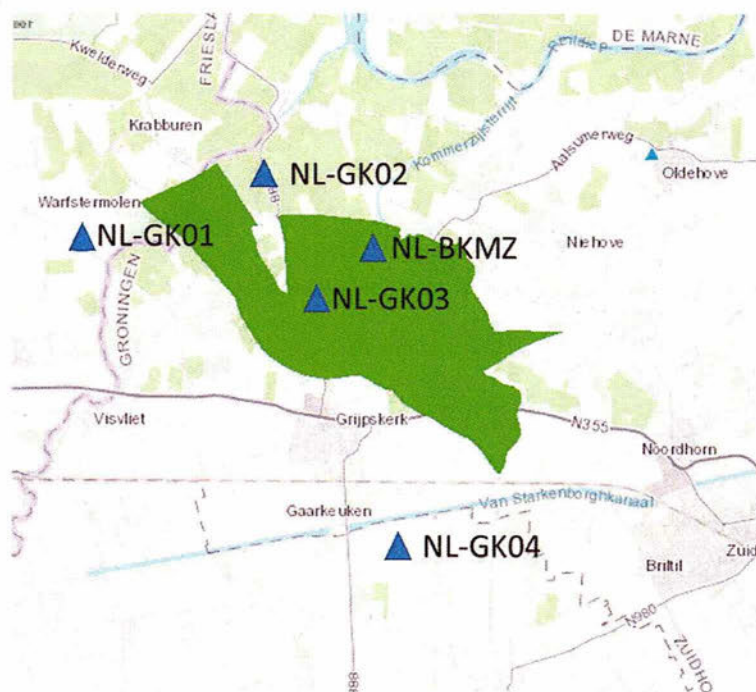
Integriteit van het opslagsysteem

In 2019 heeft de NAM geen ondergrondse gasverliezen geconstateerd. Er zijn geen annulaire drukproblemen geconstateerd bij de productie/injectieputten.

Ten aanzien van de integriteit kan verder nog worden gemeld dat er vijf putten zijn met annulaire drukopbouw op de A-annulus (GRK-1A, GRK-2, GRK-13, GRK-17A en GRK-21). Deze drukopbouw is zeer gering en wordt nauwgezet gemonitord. De drukopbouw is ook opgenomen in het NAM Well Integrity Managementsysteem. Daarnaast zijn er twee putten met annulaire drukopbouw op de C-annulus (GRK-1A, GRK-17A). Deze drukken ontstaan doordat deze annuli open staan naar formaties met vloeistofdruk in combinatie met thermische schommelingen. Uit de annuli worden regelmatig kleine hoeveelheden vloeistof afgelaten. Hierdoor worden de annulusdrukken binnen hun operationele envelope gehouden. De drukopbouw wordt nauwgezet gemonitord met het NAM Well Integrity Managementsysteem.

Seismiciteit

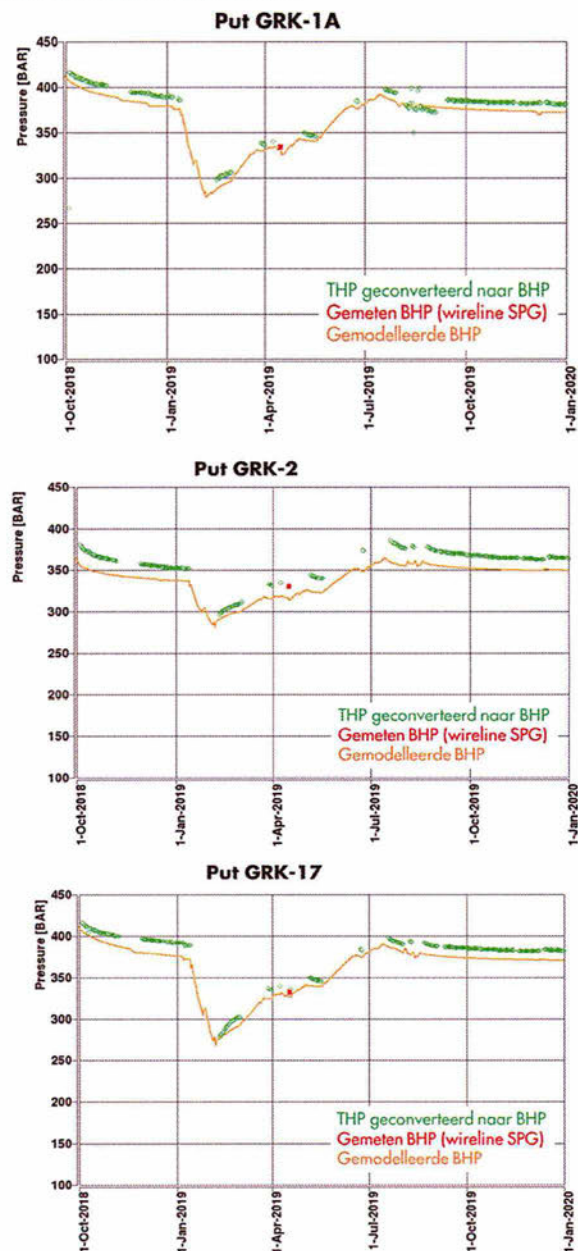
Het seismische monitoring systeem boven en rond de ondergrondse gasopslag bestaande uit vijf door KNMI geopereerde monitoringstations, zie Figuur 1, heeft in de rapportage periode geen seismiciteit waargenomen.

Figuur 1 Seismisch monitorsysteem rond UGS Grijpskerk. Met blauwe driehoeken zijn de seismische meetstations weergegeven. De stations zijn eigendom van en worden geopereerd door KNMI. Meetgegevens zijn beschikbaar op www.knmi.nl

Het reservoirmodel en de meetgegevens

Er zijn in 2019 ondergrondse putmetingen uitgevoerd in de putten GRK-1A, GRK-2 en GRK-17, de meetgegevens worden gebruikt voor de kalibratie van het dynamische reservoirmodel. De resultaten hiervan zijn gevisualiseerd in Figuur 2 met daarin de gemeten reservoirdrukken en de met het model berekende reservoirdrukken.

Figuur 2 In deze figuren worden de in 2019 in de putten GRK-1A, GRK-2 en GRK-17 gemeten reservoirdrukken vergeleken met de berekende reservoirdrukken. De gele lijn toont de met het reservoirmodel berekende reservoir druk, de groene lijn toont de berekende reservoirdruk op basis van bovengronds gemeten putmondrukken en de rode stip toont de ondergronds gemeten druk.

Reservoirdrukken

Artikel 2 van het Instemmingsbesluit schrijft voor dat de minimale gemiddelde reservoirdruk niet lager zal zijn dan 245 bar, dit geldt voor zowel het gehele reservoir als in de individuele

compartimenten. De laagste gesimuleerde gemiddelde reservoirdruk in 2019 was 318,9 bar op 11 tot en met 13 februari (zie ook Tabel 3).

Artikel 3 van het instemmingsbesluit schrijft voor dat de maximale gemiddelde reservoirdruk niet hoger zal zijn dan 393 bar, dit geldt voor zowel het gehele reservoir als in de individuele compartimenten. De hoogste gesimuleerde gemiddelde reservoirdruk in 2019 was 371,0 bar op 15 juli (zie ook Tabel 3).

Volumina, putmondrukken en putmondtemperaturen van gasinjectie en gasproductie

In de gasopslagcyclus 2018/2019 is in totaal 1.033,0 miljoen Nm³ uit Grijpskerk UGS geproduceerd. In de gasopslagcyclus 2018/2019 is in totaal 1.029,7 miljoen Nm³ in Grijpskerk UGS geïnjecteerd. In kalenderjaar 2019 is 998,7 miljoen Nm³ uit Grijpskerk UGS geproduceerd en 1.029,7 miljoen Nm³ in Grijpskerk UGS geïnjecteerd.

De maandelijkse productievolumes (tabel 1), de maandelijkse injectievolumes (tabel 2) en de gemiddelde druk van het reservoir (tabel 3) zijn in het onderstaande weergegeven. In tabel 4 zijn druk en temperatuur per put op de eerste dag van de maand voor putten GRK-1, GRK-2, GRK-11, GRK-13 en GRK-15, in tabel 5 druk en temperatuur per put op de eerste dag van de maand voor putten GRK-17, GRK-21, GRK-43, GRK-45 en GRK-47. De weergegeven putmondruk (WHP, Well Head Pressure) en puttemperatuur (WHT, Well Head Temperature) is gemeten op de eerste dag van de maand om 12 uur.

Tabel 1: Uit UGS Grijpskerk geproduceerde volumes per maand

Maand	Productievolume [miljoen Nm ³]
Okt-18	0,01
Nov-18	16,61
Dec-18	17,81
Jan-19	623,73
Feb-19	260,57
Mar-19	0,00
Apr-19	46,59
Mei-19	0,00

Maand	Productievolume [miljoen Nm ³]
Jun-19	0,00
Jul-19	17,43
Aug-19	50,21
Sep-19	0,00
Okt-19	0,15
Nov-19	0,05
Dec-19	16,1

Tabel 2: In UGS Grijpskerk geïnjecteerde volumes in UGS Grijpskerk per maand

Maand	Injectievolume [miljoen Nm ³]
Okt-18	0,00
Nov-18	0,00
Dec-18	0,00
Jan-19	0,00
Feb-19	0,00
Mar-19	225,28
Apr-19	148,58
Mei-19	182,61

Maand	Injectievolume [miljoen Nm ³]
Jun-19	272,10
Jul-19	133,51
Aug-19	67,59
Sep-19	0,06
Okt-19	0,00
Nov-19	0,00
Dec-19	11,9

Tabel 3: Gesimuleerde gemiddelde reservoirdruk op de eerste dag van de maand op basis van het gebruikte reservoirmodel. De minimaal en maximaal toegestane gemiddelde reservoirdrukken zijn 245 bara en 393 bara respectievelijk.

Maand	Gesimuleerde gemiddelde reservoirdrukken [bara]
Okt-18	375,6
Nov-18	372,3
Dec-18	370,1
Jan-19	368,4
Feb-19	329,9
Mar-19	319,3
Apr-19	333,0
Mei-19	338,7

Maand	Gesimuleerde gemiddelde reservoirdrukken [bara]
Jun-19	349,3
Jul-19	364,1
Aug-19	368,6
Sep-19	369,3
Okt-19	368,8
Nov-19	368,5
Dec-19	368,3

Tabel 4: Druk en temperatuur per put op de eerste dag van de maand voor putten GRK-1, GRK-2, GRK-11, GRK-13 en GRK-15. Weergegeven putmondruk (WHP, Well Head Pressure) en puttemperatuur (WHT, Well Head Temperature) is gemeten op de eerste dag van de maand om 12:00.

Maand	GRK-1		GRK-2		GRK-11		GRK-13		GRK-15	
	WHT [°C]	WHP [barg]	WHT [°C]	WHP [barg]	WHT [°C]	WHP [barg]	WHT [°C]	WHP [barg]	WHT [°C]	WHP [barg]
Okt-18	83,4	343,9	77,7	316,7	78,0	344,4	85,3	346,0	66,9	342,2
Nov-18	76,7	327,3	71,5	292,0	72,2	328,0	78,1	328,7	77,5	327,6
Dec-18	71,4	320,1	62,2	287,2	68,4	320,9	70,7	321,2	67,5	320,5
Jan-19	70,6	317,0	72,4	283,8	73,4	315,9	79,6	316,6	74,5	315,9
Feb-19	78,5	205,8	76,8	182,0	77,0	199,2	76,3	199,5	77,4	205,8
Mar-19	76,8	243,3	82,8	246,7	73,4	242,6	80,2	242,7	79,8	243,5
Apr-19	84,9	272,5	84,7	272,1	85,7	272,0	86,1	272,8	85,7	273,1
Mei-19	85,9	283,8	85,7	283,9	86,5	283,8	86,9	284,5	86,4	284,9
Jun-19	85,0	302,5	84,9	303,0	85,7	303,0	85,4	303,8	85,7	304,1
Jul-19	83,8	316,7	81,1	306,8	83,1	317,3	85,0	318,1	83,7	317,7
Aug-19	78,1	310,8	81,3	303,7	69,0	309,9	68,6	310,8	71,2	312,3
Sep-19	85,3	301,5	88,8	300,7	77,7	313,2	79,7	314,3	88,1	314,6
Okt-19	79,9	300,7	75,5	299,8	71,6	310,9	75,9	311,9	79,2	312,4
Nov-19	61,2	310,0	59,0	293,9	65,6	309,7	78,8	310,5	75,3	311,5
Dec-19	74,6	308,8	72,0	292,7	67,2	308,5	76,9	309,3	75,9	310,0

Tabel 5: Druk en temperatuur per put op de eerste dag van de maand voor putten GRK-17, GRK-21, GRK-43, GRK-45 en GRK-47. Weergegeven putmondruk (WHP, Well Head Pressure) en puttemperatuur (WHT, Well Head Temperature) is gemeten op de eerste dag van de maand om 12:00. *door operationele omstandigheden geen meting beschikbaar.

Maand	GRK-17		GRK-21		GRK-43		GRK-45		GRK-47	
	WHT [°C]	WHP [barg]	WHT [°C]	WHP [barg]	WHT [°C]	WHP [barg]	WHT [°C]	WHP [barg]	WHT [°C]	WHP [barg]
Okt-18	82,2	344,3	86,0	345,5	83,8	342,8	83,7	344,4	83,3	343,5
Nov-18	61,6	325,9	80,6	328,3	80,7	326,8	77,1	327,5	74,6	325,5
Dec-18	75,9	321,2	75,4	320,9	74,2	319,4	77,2	320,2	71,0	317,9
Jan-19	72,7	318,1	71,6	317,7	77,4	314,3	80,1	315,5	74,9	314,6
Feb-19	76,3	183,2	80,0	212,8	77,5	206,0	73,6	181,2	71,7	154,9
Mar-19	67,3	241,4	80,0	242,3	86,5	242,6	80,1	242,4	75,4	*
Apr-19	85,8	272,3	85,9	272,9	85,3	271,9	85,0	272,1	84,9	272,4
Mei-19	86,7	283,9	86,8	284,6	79,1	276,2	85,1	283,5	84,7	283,8
Jun-19	85,7	303,3	85,6	303,6	85,4	302,9	85,2	303,0	84,9	303,0
Jul-19	81,7	316,5	85,3	317,8	84,4	316,1	83,9	317,0	82,8	316,1
Aug-19	81,1	308,8	78,5	312,2	89,6	313,9	70,1	316,1	71,5	304,5
Sep-19	85,8	314,6	88,0	313,5	84,5	*	87,5	313,8	84,5	*
Okt-19	78,8	311,9	79,8	311,1	82,0	260,7	79,8	310,9	76,7	249,4
Nov-19	74,2	310,3	77,8	309,9	76,3	308,9	76,8	309,7	74,4	308,9
Dec-19	75,6	309,3	77,9	308,5	76,1	307,7	77,2	308,7	74,5	307,7

Wij gaan ervan uit u hiermee naar behoren te hebben geïnformeerd.

5.1.2.e

TER INFORMATIE

Aan

5.1.2.E

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**Projectdirectie Gastransitie
Groningen**Auteur**

5.1.2.E

T

5.1.2.E @minezk.nl

Datum

25 juni 2020

Kenmerk

DGKE-PGG / 20158310

Bhm: 20181663**Kopie aan**

5.1.2.E

Bijlage(n)

nota

Injectiecapaciteit gasopslag Norg

Parafenroute

GTG, 5.1.2.E

5.1.2.E

Aanleiding

Vorig jaar september is de opslagcapaciteit van gasopslag Norg uitgebreid van 5 naar 6 miljard Nm³ (bcm). Tevens wordt de gasopslag vanaf gasjaar 2019-2020 (deels) gevuld met pseudo-Groningengas. Door een beperking in de transportcapaciteit naar Norg is de verwachting dat geen gebruik gemaakt kan worden van de volledige capaciteit van de opslag.

Advies

U kunt kennis nemen van de nota.

Kernpunten

- Op 10 september is de opslagcapaciteit van gasopslag Norg vergroot van 5 naar 6 bcm door de verruiming van de boven- en onderdruk.
- Om dit gasjaar het winningsniveau onder de 12 bcm te krijgen wordt Norg (deels) gevuld met pseudo-Groningengas en wordt de opslag eenmalig minder aangevuld (tot 4 bcm i.p.v. 5 bcm).
- Inmiddels blijkt dat GasTerra in staat is om meer pseudo-Groningengas in Norg te injecteren dan verwacht door GTS. Hiermee kan het werkvolume boven de 4 bcm uitkomen. Dit extra werkvolume kan ingezet worden om de Groningenproductie voor komend gasjaar te verminderen.
- Om Norg te vullen met pseudo-Groningengas kan er geen gebruik worden gemaakt van het NAM-netwerk om Norg te vullen. Daarom wordt Norg nu gevuld via het GTS-net. Het GTS-net richting Norg (de A540) heeft echter een lagere transportcapaciteit, waardoor de gasopslag naar verwachting niet volledig gevuld kan worden.
- In haar advies van 25 juli 2019 heeft GTS aangegeven geen technische beperkingen te zien voor het vullen van Norg met pseudo-Groningengas. Hierbij hebben zij niet aangegeven dat door het vullen via het GTS-net de injectiecapaciteit af zal nemen.

Ontvangen BBR

- In oktober 2019, na het nemen van het vaststellingsbesluit en het nemen van het besluit om de gasopslag Norg te verruimen, bleek tijdens overleg met GasTerra dat Norg niet volledig kan worden gevuld door transportbeperkingen.
- Na aanleiding hiervan hebben wij contact met GTS gehad en gevraagd naar de beperking en hoe dit opgelost kan worden. GTS gaf hierbij aan in het voorjaar te kunnen aangeven of Norg toch verder aangevuld kan worden.
- Inmiddels is gebleken dat de transportcapaciteit niet structureel kan worden verhoogd, maar mogelijk wel incidenteel. GTS en GasTerra hebben hiervoor een procesafpraak gemaakt, zodat GasTerra om extra capaciteit kan vragen wanneer zij hier behoefte aan hebben. Indien beschikbaar kan GTS deze aanbieden. Tot op heden heeft GasTerra geen gebruik kunnen maken van extra transportcapaciteit.
- De verwachting is dat GasTerra met de huidige transportmogelijkheden de berging kan vullen tot 5 bcm. Aan het eind van de zomer moet blijken of dit daadwerkelijk mogelijk is (gebleken). Mocht dit het geval zijn dan kan de Groningenproductie voor komend gasjaar met 1 bcm verminderd worden. Dit zal meegenomen worden bij het definitieve vaststellingsbesluit.
- De transportbeperking betekent dat niet al het extra pseudogas dat in de zomer geproduceerd kan worden in Norg opgeslagen kan worden. Daarmee kan dit gas ook niet in de komende winter worden ingezet om de productie uit Groningen verder te beperken.

AANTEKENEN

De Minister van Economische Zaken en Klimaat
De heer E.D. Wiebes
Postbus 20401
2500 EK 's GRAVENHAGE

Contactpersoon

5.1.2.E

Kenmerk

196943752

Grootegast

2 oktober 2020

Onderwerp

Onduidelijkheid toekomstige invulling opslaglocatie Grijpskerk leidt tot zorgen en vragen

Geachte heer Wiebes,

Op maandag 21 september 2020 bracht u het 'vaststellingsbesluit Groningen gasveld 2020-2021' naar buiten. Tegelijkertijd informeerde u de Tweede Kamer over het gaswinningsniveau en de manier waarop er gas geproduceerd zal gaan worden in de periode tussen oktober 2020 en september 2021. In dit besluit stelt u de gaswinning uit het Groningenveld voor het komend gasjaar vast op 8,1 miljard Nm³. De gemeente Westerkwartier heeft zich hard gemaakt voor een versnelde en verantwoorde afbouw van het winningsniveau en waardeert hierin uw inzet.

Niettemin roept uw besluit om de gaswinning uit het Groningenveld versneld af te bouwen vragen op en leidt het tot onrust door de opdracht die u heeft verleend aan de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) en Gasunie Transport Services (GTS). In uw kamerbrief van 21 september 2020, leest het college dat u de NAM en GTS heeft gevraagd om te onderzoeken of gasopslag Grijpskerk na 2022 de back-up functie van het Groningenveld kan overnemen. Het onderzoek moet inzicht geven in hoeverre opslaglocatie Grijpskerk ingezet kan worden voor de levering aan de laagcalorische gasmarkt en welke bijdrage dit kan leveren aan een versnelde sluiting van het Groningenveld.

Wij hebben begrip voor de noodzakelijke rol van opslaglocaties om op de juiste momenten in de vraag te voorzien en aan de leveringszekerheid te kunnen voldoen, maar zijn verrast door uw plotselinge koers om de gasopslag Grijpskerk te identificeren als mogelijk alternatief voor het Groningenveld, juist omdat Grijpskerk geschikt is voor de opslag van hoogcalorisch gas en niet voor laagcalorisch gas. Tevens betreuren wij het feit dat u in het vaststellingsbesluit niet toekomt aan het herhaaldelijk advies om duidelijkheid te verschaffen over de opslaglocatie in Grijpskerk voordat het definitieve vaststellingsbesluit gepresenteerd zou worden. Dit ondanks uw toezegging om rond de zomer meer duidelijkheid hierover te verschaffen.

Postadres

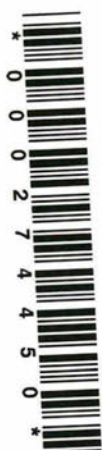
Postbus 100
9350 AC Leek

Contact

Telefoon 14 0594 www.westerkwartier.nl
info@westerkwartier.nl

Pagina

1 van 3

Met het aangekondigde onderzoek worden het college en onze inwoners geconfronteerd met een ongewisse toekomst. Dit leidt tot tal van vragen en zorgen over de toekomst van onze unieke leefomgeving, waarbij onder andere de verplaatsing van de Groningenveld-problematiek behoort tot het angstbeeld van een aantal inwoners. Deze vragen en zorgen brengen wij graag bij u over het voetlicht. Wij verzoeken u deze dan ook onderdeel te laten zijn van het onderzoek.

- ◇ In het vaststellingsbesluit en het de bijbehorende kamerbrief beschrijft u in algemene termen het doel van het onderzoek. Welke afspraken heeft u gemaakt met GTS en NAM over de afronding van het onderzoek? Op welke termijn dient het afgerond te zijn? Wanneer zal er vervolgens een definitief besluit genomen worden over de toekomst van de opslaglocatie? Op welke termijn denkt u meer (lees: échte) duidelijkheid te kunnen verschaffen over de toekomst van deze opslaglocatie?
- ◇ In het vaststellingsbesluit en de bijbehorende kamerbrief benoemt u voor zowel opslaglocatie Norg als het Groningenveld mogelijke sluitingstermijnen. Voor de toekomstige sluitingstermijn van opslaglocatie Grijskerk doet u dit niet. Welke verwachtingen heeft u ten aanzien van de sluitingstermijn van de locatie in Grijskerk? Hoelang zou de mogelijke back-up functie van het Groningenveld nodig zijn?
- ◇ Welk opslagvolume van locatie Grijskerk wordt (bij de start) noodzakelijk geacht om te kunnen voorzien in de leveringszekerheid en de invulling van de back-up functie van het Groningenveld? Voorziet u een uitbreiding van de opslagcapaciteit hiervoor noodzakelijk? Hoe zou het capaciteitsafbouwplan eruit zien indien er gekozen wordt voor een nieuwe invulling van opslaglocatie Grijskerk?
- ◇ Welke consequenties heeft de mogelijk nieuwe invulling van opslaglocatie Grijskerk voor de productievolumes uit de kleine velden?
- ◇ Past een wijziging van de invulling van de opslaglocatie Grijskerk binnen de huidige opslagvergunning?
- ◇ Dient de opslaglocatie Grijskerk leeg geproduceerd te worden alvorens er laagcalorisch gas geïnjecteerd kan worden? Welke mogelijke gevolgen (i.e. seismische consequenties) kunnen er optreden in termen van drukvereffening in het gasveld bij het leeg produceren van het hoogcalorisch gas en het injecteren van laagcalorisch gas? En welke consequenties zijn denkbaar voor het leeg produceren van het onderliggende kussengas? Welke aanvullende stappen mogen wij van u verwachten om mogelijke consequenties adequaat te kunnen monitoren?
- ◇ Tenslotte gaan wij er vanuit dat opslaglocatie Grijskerk, indien u besluit om deze locatie in te zetten voor de levering aan de laagcalorische gasmarkt, opgenomen zal worden in het Groningenveld-protocol. In dit geval zouden toekomstige schades worden afgehandeld in een publiekrechtelijke procedure. Wij vragen ook uw aandacht voor de afspraken die zijn gemaakt met uw ministerie en de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) om te komen tot een gedragen omgevingstraject. Wij zetten ons in voor een eerlijke verdeling van de lusten en lasten en wij vinden het van groot belang dat dit traject er komt.

Wij verzoeken uw ministerie op om korte termijn duidelijkheid te verschaffen over deze onderwerpen, ons op de hoogte te blijven houden van de ontwikkelingen in het onderzoek naar de toekomstige invulling van de opslaglocatie in Grijpskerk en hierover met ons in contact te blijven.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van de gemeente Westerkwartier,

5.1.2.E

A. van der Tuuk, burgemeester

5.1.2.E

Van: 5.1.2.E
Verzonden: woensdag 11 november 2020 22:01
Aan: 5.1.2.E @eencity.nl
CC: 5.1.2.E
Onderwerp: reactie EZK op presentatie TWME
Bijlagen: DOMUS-20279711-v3-
BRIEF_schriftelijke_reactie_n_a_v__bezoek_op_10_september.pdf

Beste 5.1.2.E,
Cc 5.1.2.E

Bijgevoegd vind je onze reactie op jullie presentatie tijdens de kennismaking EZK-TWME-SodM in september, ondertekend door onze 5.1.2.E

Ik neem op korte termijn even contact met je op.

Groet, 5.1.2.E

PS. ik heb een nieuwe telefoonnummer, 5.1.2.E

PS2. je zult het al wel hebben gehoord, maar toch: de zitting bij de Raad van State over het instemmingsbesluit Norg is op 14 december as.

5.1.2.E

.....
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Projectdirectie Groningen
Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag
.....

M 5.1.2.E
E 5.1.2.E @minezk.nl

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 Ek Den Haag

Tijdelijke werkgroep Mijnbouwschade Een

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Projectdirectie Groningen

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door

5.1.2 E

T 0

5.1.2 E @minezk.nl

Ons kenmerk

DGKE-PDG / 20279711

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum

Betreft schriftelijke reactie n.a.v. bezoek op 10 september

Beste leden van de Tijdelijke Werkgroep Mijnbouwschade Een,

Op 10 september heeft op uw initiatief een bijeenkomst plaatsgevonden tussen uw werkgroep, het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het Staatstoezicht op de Mijnen. Wij hebben dit ervaren als een nuttige bijeenkomst die inzicht gaf in de lokale zorgen en willen u nogmaals danken voor de organisatie.

Tijdens de bijeenkomst kwam een aantal aandachtspunten en zorgen van bewoners naar voren. U heeft ons verzocht om schriftelijk te reageren op de naar voren gebrachte punten. Allereerst heeft u een aantal cijfers gepresenteerd. Deze geven een goed startpunt voor verdere discussie. We hebben geprobeerd uw overzicht waar mogelijk aan te vullen en u te wijzen op openbare bronnen van informatie. Daarnaast heeft u zorgen geuit. Deze zorgen hadden met name betrekking op het gedrag van breuken, het effect van cyclische bodembeweging en het mogelijk meerdere malen per jaar injecteren en produceren. Daarnaast had u zorgen over de maximale magnitude die genoemd wordt bij de seismisch risicoanalyse van de gasopslag Norg.

Met deze brief beantwoorden wij uw vragen. We gaan eerst in op de feiten en data van de gasopslag Norg, met name de drukken in het veld, de gasproductie- en injectiecijfers en de bodemdaling zoals gemeten door het GPS-station NOR boven de gasopslag. Daarna zullen we ingaan op de (on)mogelijkheden van meerdere malen per jaar injecteren en produceren van de gasopslag. Ten slotte zullen we ingaan op de definitie van de maximale magnitude zoals gebruikt in de seismische risicoanalyses.

Wij begrijpen heel goed dat de zorgen van u en van andere bewoners uiteindelijk gaan over mogelijke of reeds geconstateerde aantasting van uw leefomgeving en schade aan uw woningen. Op de (complexe) relatie tussen bodembeweging door de gasopslag (en kleine velden in de omgeving) en schade aan huizen zijn we in het overleg kort ingegaan. De afhandeling van schades ten gevolge van de gasopslag is door EZK belegd bij een onafhankelijk zelfstandig bestuursorgaan - het IMG - die onafhankelijk en op basis van eigen expertise opereert. Op zijn website presenteert het IMG de actuele stand van de zaken van de schadeafhandeling, is de werkwijze voor de afhandeling van meldingen terug te

vinden en zijn de contactgegevens te vinden indien er verder vragen zijn over de afhandeling. Voor eventuele suggesties voor de verbetering van de communicatie kunt u bij ons of het IMG terecht. Ook met de gemeente Noordenveld is er regelmatig overleg. Daarmee is er voldoende afstemming om ervoor te zorgen dat de betrokken partijen, elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheid, opvolging aan uw suggesties kunnen geven.

Met vriendelijke groet,

5.1.2 E

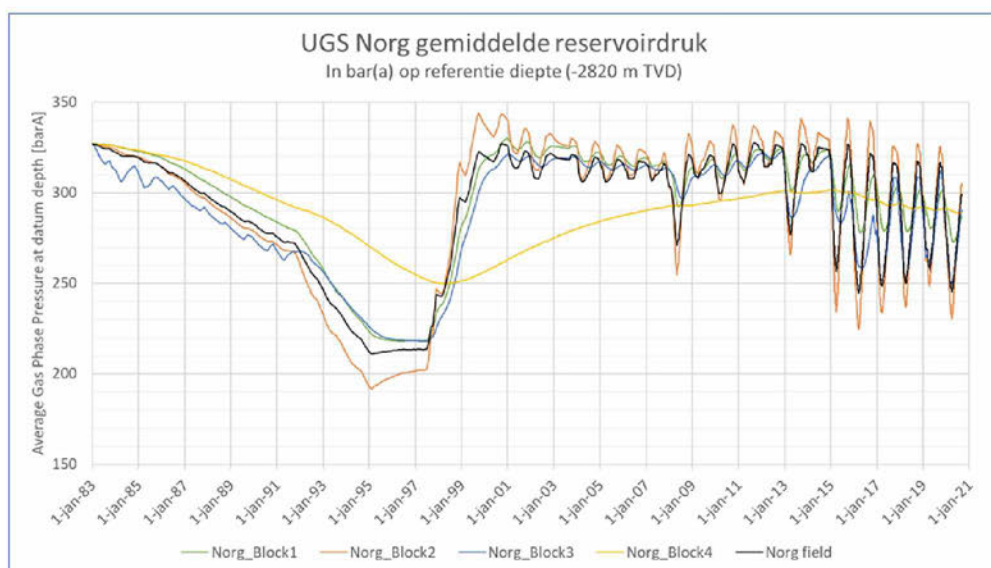
5.1.2 E

Drukken in het veld

Gasopslag Norg bestaat uit 4 compartimenten, genaamd blokken. Voor deze blokken zijn minimale en maximale drukken vastgelegd in het instemmingsbesluit 2019. In blok 2 staan de meeste productie- en injectieputten. Het gevolg hiervan is dat de druk in blok 2 sneller daalt bij gasproductie en stijgt bij gasinjectie dan de andere blokken. Hierdoor zijn lagere minimale en hogere maximale drukken toegestaan in blok 2. Figuur 1 weergeeft een overzicht van de gemiddelde drukken in het veld (zwart gestreept) en in blok 2 (oranje). De gemiddelde druk in het gehele gasveld mag variëren tussen 235 en 327 bar. De gemiddelde druk in blok 2 mag variëren tussen 225 en 347 bar. SodM ziet erop toe dat NAM de gasopslag binnen deze grenzen opereert.

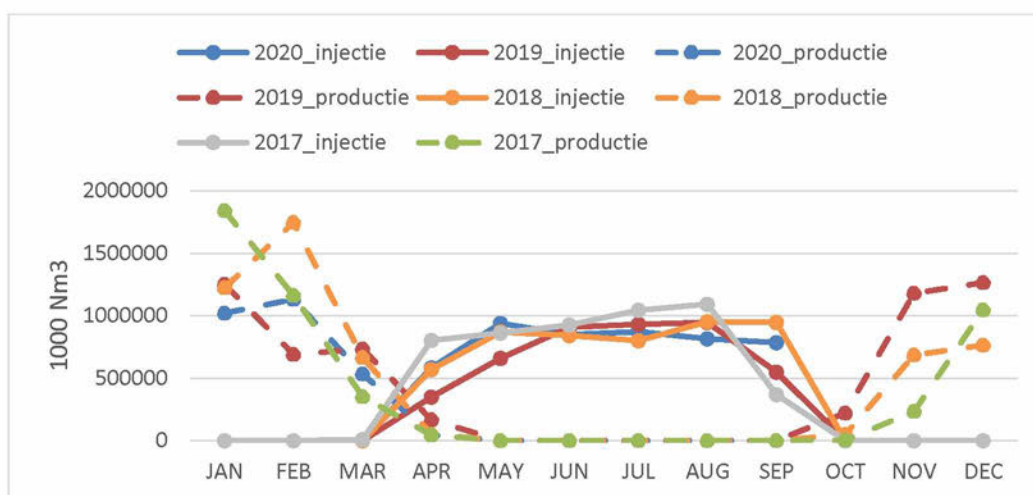
NAM maakt een jaarlijkse rapportage voor de gasopslag Norg welke naar SodM wordt gestuurd. De insteek is om deze rapportage te delen met de gemeente.

Figuur 1. Drukken in het gasveld in de tijd, zowel het gehele gasveld als de afzonderlijke blokken, door NAM beschikbaar gesteld.

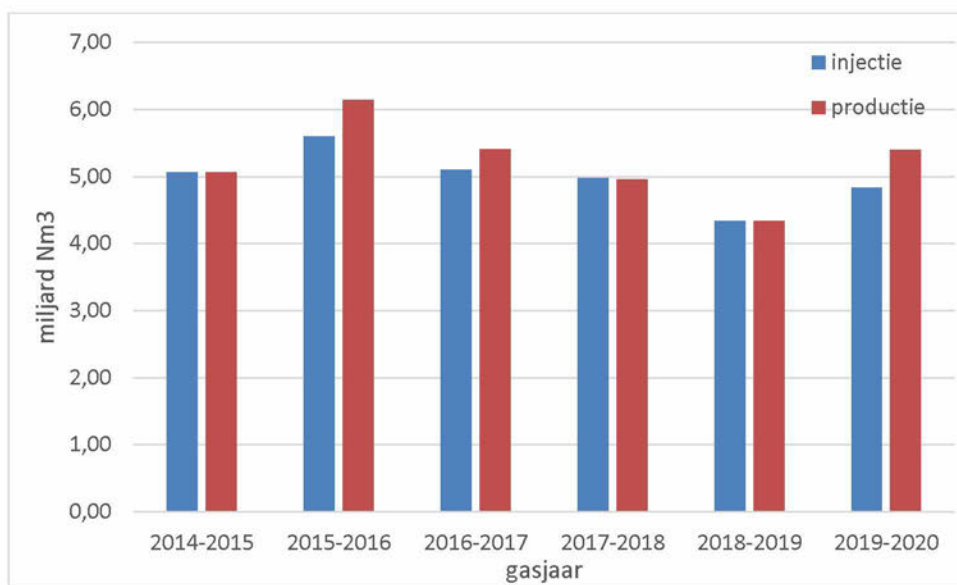
Gasproductie en -injectie

De gasproductie- en gasinjectiecijfers komen van www.nlog.nl, waar deze met ~2-3 maanden vertraging te downloaden zijn. De meest recente data zijn van augustus 2020. Onderstaande figuur geeft de injectie en productie weer in 2017, 2018, 2019 en 2020 (tot en met juni).

Figuur 2. Gasproductie en gasinjectie in 1000 Nm3 per maand in 2017, 2018, 2019 en 2020. Voor 2020 is de meetreeks nog niet compleet, maar alleen beschikbaar tot en met september.

In Figuur 3 is de totale hoeveelheid gasproductie en gasinjectie te zien sinds gasjaar 2014-2015. In de gasjaren 2017-2018 en 2018-2019 is de gasopslag Norg alleen ingezet als opslag voor de gasproductie vanuit Groningen. Norg werd volumeneutraal ingezet. Dit betekent dat de hoeveelheid die in de winter werd geproduceerd uit Norg gelijk was aan de hoeveelheid die in de zomer werd geïnjecteerd in Norg. Sinds gasjaar 2019-2020 is dit veranderd. Norg wordt niet meer uitsluitend gebruikt voor gas dat uit het Groningen gasveld komt. In de zomermaanden wordt Norg nu ook gevuld met pseudo-Groningengas. De gasopslag Norg wordt nu ingezet om de gasproductie in het Groningen gasveld zo snel mogelijk af te bouwen. Hierbij wordt de gasopslag Norg niet meer strikt volumeneutraal ingezet. Dit kan alleen binnen de drukgrenzen van de opslag zoals vastgesteld in het instemmingsbesluit Norg uit 2019, dus tot een maximum volume van de gasopslag van 6 miljard Nm3.

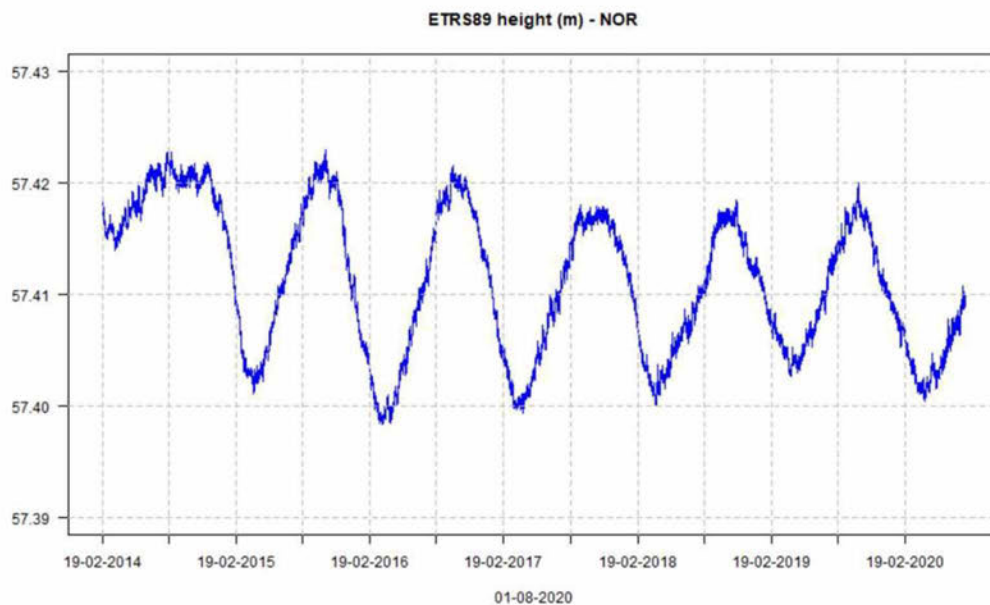

Figuur 3. Gasproductie (rood) en injectie (blauw) in de gasopslag Norg vanaf gasjaar 2014-2015 tot en met gasjaar 2019-2020.

Bodemdaling en -stijging

Doordat de druk in het gasveld lager wordt tijdens de gasproductie en hoger tijdens gasinjectie, vindt er bodemdaling plaats tijdens gasproductie en bodemstijging tijdens gasinjectie. De beweging van de bodem wordt zeer nauwkeurig gemeten door middel van continue GPS-metingen. De GPS-data worden naar SodM toegestuurd. SodM stuurt deze door naar het www.nlog.nl waar de data vervolgens wordt gepubliceerd. Hier is duidelijk zichtbaar (figuur 4) dat de bodem tijdens de gasproductie ongeveer 2 cm daalt en tijdens de injectieperiode ongeveer 2 cm stijgt, volgens de verwachting zoals gesteld in het winningsplan van Norg. Volgens het meetplan moet NAM een analyse maken van de bodemdaling van Noord-Nederland. Dit is inclusief de gasopslag Norg. Deze studie wordt eind 2020 verwacht.

Naast de jaarlijkse schommeling is er een algemene trend van bodemdaling te zien. Deze wordt veroorzaakt door gasproductie van de omliggende gasvelden.

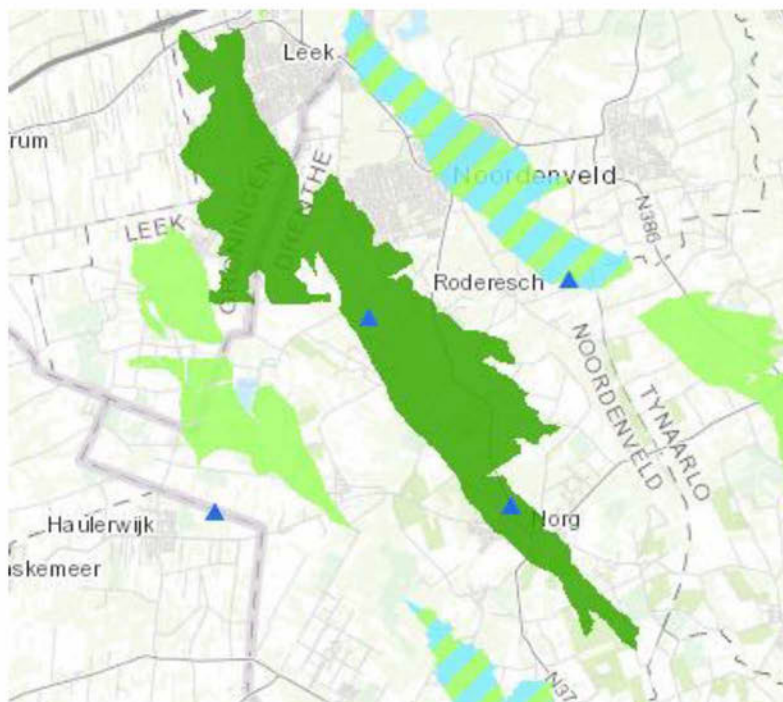

Figuur 4. GPS data van station NOR vanaf 2014 tot eind 2019. De hoogteverschillen zijn in meters.

Seismiciteit

De seismiciteit wordt gemeten door boorgatseismometers van het KNMI. Sinds 2016 is het meetnet nabij Norg uitgebreid met 3 boorgatseismometers. Bij een boorgatseismometer worden metingen verricht op 0 m, 50 m, 100 m, 150 m en 200 m. De data van deze seismometers kan worden gedownload via de website van het KNMI, net als de overige seismometers in Nederland.

Er zijn in het verleden twee aardbevingen geweest die waarschijnlijk veroorzaakt zijn door de gaswinning van Norg (aardbeving met magnitude van 1,5 op 5 maart 1993) en de injectie van kussengas (aardbevingen met magnitude 1,1 op 7 juni 1999). Sindsdien zijn er geen aardbevingen geregistreerd, ook niet sinds de uitbreiding van het meetnet (2016).

Figuur 5. Het meetnet rondom Norg. De opslag Norg wordt aangegeven in donkergroen, producerende gasvelden in de buurt zijn lichtgroen en gearceerde velden in de buurt zijn niet in productie. De meetstations zijn de blauwe driehoeken.

Kan er meerdere malen per jaar worden geïnjecteerd en geproduceerd uit Norg?

In de voorgaande jaren is steeds in de winterperiode (als de vraag naar gas groot is) geproduceerd uit de gasopslag Norg en in de zomerperiode (als de vraag naar gas laag is) geïnjecteerd in de gasopslag Norg. Dit is ook te zien in Figuur 2. Daarnaast is te zien dat in april vaak overgegaan werd van gasproductie naar gasinjectie en in oktober van injectie naar productie. Het tijdstip van die overgang is niet in alle jaren hetzelfde en hangt af van de temperatuur.

In het instemmingsbesluit Groningen uit 2018 werd door NAM gevraagd om de definitie van het gasjaar¹ los te laten voor Norg. De gaswinning uit Groningen wordt namelijk per gasjaar opnieuw bepaald. De temperatuur houdt zich echter niet aan de definitie van een gasjaar (van 1 oktober huidige kalenderjaar tot eind september van het volgende kalenderjaar)². Het meerdere malen per jaar injecteren en produceren wordt, zoals EZK heeft aangegeven in het instemmingsbesluit Norg 2019, niet onderzocht door NAM en is ook voor EZK geen optie. De gasopslag Norg is een seizoensopslag en zorgt voor voldoende gas in de winter, als de vraag hoog is. Daarnaast wordt de gasopslag Norg ingezet om de Groningen gasproductie te minimaliseren. Injecteren in de winter zou leiden tot

¹ Een gasjaar loopt van 1 oktober tot en met eind september van het volgende kalenderjaar.

² Het kan bijvoorbeeld in oktober zodanig warm zijn dat er nog geïnjecteerd kan worden in Norg terwijl het injectie seizoen volgens de definitie van het gasjaar per 1 oktober wordt beëindigd.

extra Groningen gasproductie. Dit is ongewenst. Samenvattend, is er geen intentie om meerdere opslagcycli toe te staan voor de gasopslag Norg.

Maximale magnitude in de risicoanalyse voor Norg

Tijdens de bijeenkomst werd ingegaan op de maximale magnitude zoals berekend voor de seismisch risico analyse Norg. In de volgende paragrafen wordt meer duidelijkheid hierover gegeven.

De seismisch risicoanalyse voor de kleine gasvelden bestaat sinds 2016 (link naar de leidraad: https://www.nlog.nl/sites/default/files/fdb3cd42-ecba-49ce-969f-44318e9d1272_tijdelijke%20leidraad%20sra%20v1-2.pdf en link naar het TNO rapport hierover: https://www.nlog.nl/sites/default/files/final_tno_2016_r10164_incl_bijlagen.pdf). Voor gasvelden waar de seismische risicoanalyse aangeeft dat deze in categorie I of II zitten is de seismisch risico analyse, zoals beschreven in de leidraad, voldoende. Voor gasvelden die in categorie III zitten is een uitgebreidere analyse vereist. Dit betreft alleen het Groningen gasveld. Voor het Groningen gasveld worden uitgebreidere analyses gedaan om het seismisch risico te bepalen waarin alle parameters en hun onzekerheden worden meegenomen volgens internationale standaarden voor seismisch risicoanalyse. De gasopslag Norg zit in categorie I. Hierbij is de huidige monitoring door het KNMI voldoende. Echter vanwege het karakter van een gasopslag met seizoensafhankelijke gasproductie en gasinjectie is de seismisch risicoanalyse niet geheel toepasbaar (namelijk voor gasproductie). Daarom is voor Norg een apart seismisch risicobeheerssysteem opgesteld. Dit wordt hieronder verder uitgelegd.

Naast dat er geen kwantitatieve analyse nodig is voor de gasopslag Norg, kan ook vaak geen uitgebreidere analyse worden uitgevoerd, omdat het aan aardbevingen ontbreekt waardoor je geen goede relatie kan opstellen tussen het voorkomen van aardbevingen en de gaswinning of -injectie in een gasveld.

Binnen de seismisch risicoanalyse wordt op twee manieren een maximale magnitude berekend. TNO geeft hierbij het volgende aan: *Dit betreft de sterkste magnitude, waar realistisch rekening mee moet worden gehouden voor een gasveld. Deze magnitude treedt mogelijk nooit op (zeer kleine kans), maar moet mee worden genomen voor de bepaling van het seismische risico.* De maximale magnitude wordt berekend via een energiebalans (als alle energie in één keer vrijkomt, wat is dan de sterkte van de aardbeving) en maximale breukgrootte die in het veld voorkomt (als de breuk in één keer beweegt over de gehele lengte van het reservoir, wat is dan de sterkte van de aardbeving). Er is geen geval bekend waar alle energie in één keer vrijkomt of de gehele breuk in één keer gaat bewegen. De kans hierop is zeer klein.

Voor Norg heeft de NAM, volgens de seismische risico analyse (SRA), de maximale magnitude berekend. Voor de energiebalans komt de NAM op een maximale magnitude van 3,5, voor de maximale breukslip komt er een maximale magnitude van 4,0 uit. De kans op deze maximale magnitude is zeer klein. Beide

aardbevingen die in het verleden zijn voorgekomen (in 1993 en 1997) bij de gasopslag Norg zijn veel kleiner (magnitudes van 1,1 en 1,5).

Uiteindelijk is voor de gasopslag Norg het opgestelde seismische risicobeheerssysteem leidend (<https://www.rvo.nl/sites/default/files/2019/04/03%20UGS%20Norg%20seismisch%20risicobeheerssysteem.pdf>). Analyses worden uitgevoerd en gedeeld met het SodM, die hier toezicht op houdt vanaf het zogenaamde niveau 'geel'. Dit niveau is gedefinieerd als het optreden van een aardbeving vanaf magnitude 1,5 of als het patroon van de niet voelbare waarnemingen (magnitude, frequentie en locatie) daartoe aanleiding geeft. Kortom, als het aantal aardbevingen boven de gasopslag Norg toeneemt zijn hier afspraken gemaakt over de maatregelen en analyses die op dat moment uitgevoerd moeten worden.

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Nederlandse Aardolie Maatschappij
T.a.v. de 5.1.2.E
Postbus 28000
9400 HH ASSEN

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Projectdirectie Groningen

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door

5.1.2.E
T 0
5.1.2.E @minezk.nl

Ons kenmerk
DGKE-PDG / 20282550

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum **17 NOVEMBER 2020 -**

Betreft wijzigingen vergunningen voor gebruik UGS Grijpskerk als L-
gasberging

Geachte 5.1.2.E

Momenteel wordt onderzocht of ten behoeve van de afbouw en de zo snel
mogelijke definitieve beëindiging van de winning uit het Groningenveld de
ondergrondse gasopslag Grijpskerk (UGS Grijpskerk) kan worden ingezet als
seizoensberging van laagcalorisch gas.

Deze inzet zal kunnen leiden tot veranderende bovengrondse effecten van het
opereren van de gasopslag en voor deze inzet zijn mogelijk technische
aanpassingen van installaties op de inrichting nodig. Hiervoor dienen mogelijk
vergunningen te worden gewijzigd, zoals bijvoorbeeld het vigerende opslagplan en
de omgevingsvergunning. Ik verzoek u deze wijzigingen in kaart te brengen,
onderkende dat de minister van Economische Zaken en Klimaat niet voor alle
vergunningen het bevoegd gezag is (bijvoorbeeld als het gaat om aanpassingen
buiten de inrichting).

Gelet op de urgentie van bovengenoemde inzichten verzoek ik u mij hierover
uiterlijk 15 december 2020 te rapporteren.

5.1.2.E

5.1.2.E

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Burgemeester en wethouders van de gemeente Westerkwartier

5.1.2.E

Postbus 100
9350 AC LEEK

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Projectdirectie Groningen

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door

5.1.2.E

T 5.1.2.E

5.1.2.E @minezk.nl

Datum **19 NOVEMBER 2020**

Betreft Toekomst gasopslag Grijpskerk

Geachte 5.1.2.E

Ons kenmerk

DGKE-PDG / 20288664

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Op 2 oktober heb ik van u een brief ontvangen met vragen over de toekomst van de gasopslag in Grijpskerk (kenmerk 196943752). In uw brief geeft u aan verrast te zijn door het onderzoek naar de inzet van deze gasopslag voor de laagcalorische gasmarkt, waarmee het de reservefunctie van het Groningenveld mogelijk kan overnemen. Gezien de ontwikkelingen rond Grijpskerk van de afgelopen jaren begrijp ik dat er behoefte is aan zekerheid over de toekomst van de gasopslag. Ik ben mij er dan ook van bewust dat het aankondigde onderzoek op dit moment niet zorgt voor de gewenste duidelijkheid. Mijn inzet is evenwel om zo snel mogelijk na afronding van de benodigde analyses een besluit te nemen over de opslag. Met deze brief hoop ik een beter beeld te geven over de veranderende toekomst van de gasopslag en ga ik in op de door u gestelde vragen.

De toekomst van Grijpskerk heeft de afgelopen jaren een samenhang gekregen met de afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld. Het sneller afbouwen van de gaswinning heeft het belang van de gasopslagen voor de leveringszekerheid vergroot. Dit geldt niet alleen voor opslagen van laagcalorisch gas, maar ook voor opslagen van hoogcalorisch gas. Het Groningengas wordt namelijk vervangen door hoogcalorisch gas, dat door bijmenging van stikstof geschikt gemaakt wordt voor gebruikers van laagcalorisch gas. Vanwege dit vergrote belang is daarom in afwachting van nadere analyses en op advies van GTS in de zomer van 2019 besloten om geen onomkeerbare stappen te zetten met betrekking tot Grijpskerk. In 2019 heeft mijn ministerie hierover gesproken met uw gemeente en toegelicht waarom er geen onomkeerbare besluiten genomen konden worden.

De verwachting is nu dat het Groningenveld vanaf medio 2022 alleen nog nodig is als reservemiddel voor uitzonderlijke situaties. In de aanloop naar het vaststellingsbesluit Groningen gasveld 2020-2021 is gebleken dat de gasopslag Grijpskerk mogelijk ingezet kan worden voor de laagcalorische gasmarkt, waarmee de back-up periode van het Groningenveld beperkt kan worden. GTS en NAM onderzoeken nu op welke wijze Grijpskerk aangesloten kan worden op het laagcalorisch gas netwerk en in hoeverre het laagcalorisch gas uit Grijpskerk

getransporteerd kan worden naar de rest van Nederland. Daarnaast wordt onderzocht welke rol Grijpskerk kan spelen voor de leveringszekerheid voor de laagcalorische markt. Er wordt daarbij geen uitbreiding van de opslagcapaciteit voorzien. Het opslagplan zal wel op enkele andere punten gewijzigd moeten worden, omdat Grijpskerk op basis van het huidige opslagplan niet gevuld kan worden met laagcalorisch gas.

Op basis van de resultaten van het onderzoek wordt bepaald of Grijpskerk daadwerkelijk ingezet kan worden als opslag voor laagcalorisch gas en wat dit betekent voor de definitieve sluitingsdatum van het Groningenveld. De periode waarin Grijpskerk nodig blijft voor de leveringszekerheid hangt ook samen met dit onderzoek. Ik kan nu helaas nog niet vooruitlopen op een sluitingsdatum van Grijpskerk. Zoals toegezegd in het vaststellingsbesluit en in gesprekken met uw gemeente informeer ik uw gemeente zodra hier meer duidelijkheid over gegeven kan worden. De verwachting is dat GTS de resultaten van het onderzoek op zal nemen in haar wettelijke raming van het benodigde volume uit het Groningenveld. Uiterlijk 31 januari 2021 levert GTS deze raming op.

Om Grijpskerk in te zetten als opslag voor laagcalorisch gas is het niet nodig om het kussengas te produceren. Het is wel nodig om het hoogcalorische gas dat beschikbaar is als werkvolume te produceren, waarna laagcalorisch gas geïnjecteerd kan worden in de gasopslag. Het omzetten van hoogcalorisch naar laagcalorisch gas zal niet gebeuren door het injecteren van stikstof. In feite komt het erop neer dat er jaarlijks laagcalorisch gas wordt geïnjecteerd en onttrokken zoals dat nu gebeurt met hoogcalorisch gas. Het vervangen van het hoogcalorische door het laagcalorische gas zal zeer waarschijnlijk gebeuren binnen de minimale en maximale drukken uit het opslagplan. Dit betekent dat dit niet zal leiden tot extra seismische risico's ten opzichte van de huidige situatie. Bovendien wordt de seismiciteit reeds zorgvuldig gemonitord. Binnen 10 kilometer van het gasveld wordt de seismiciteit geregistreerd door vijf monitoringsstations van het KNMI. In 2014 is daarnaast een GPS meter geïnstalleerd boven de opslag. NAM is verplicht elk jaar voor 1 februari de resultaten van de monitoring te rapporteren.

Zoals bij alle mijnbouwactiviteiten is het van belang dat er goede afspraken zijn voor de afhandeling van eventuele schades en dat die voor bewoners duidelijk zijn. De gasopslag Grijpskerk ligt binnen het effectgebied van de zwaardere bevingen uit het Groningenveld. Bewoners kunnen voor schade die daardoor is ontstaan, terecht bij het IMG. Het IMG is echter niet belast met de afhandeling van schade veroorzaakt door mijnbouwactiviteiten in de gasopslag Grijpskerk. Indien nodig, worden deze aanvragen doorgeleid naar de Commissie Mijnbouwschade.

Tenslotte vraagt u naar de consequenties van de productievolumes uit de kleine velden. Een andere inzet van Grijpskerk zal hier geen invloed op hebben.

De komende periode zal mijn ministerie in nauw contact blijven met uw gemeente over de gasopslag. Indien er ontwikkelingen zijn of als er voortgang is geboekt in het onderzoek zal ik u daar zo spoedig mogelijk over informeren. Bij nadere vragen kunt u altijd contact opnemen met mijn ministerie.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat
Voor deze:

5.1.2E

Van: 5.1.2.E (5.1.2.E)
Verzonden: woensdag 13 januari 2021 5.1.2.E
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.e (5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E);
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E)
CC: 5.1.2.E (5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E)
Onderwerp: RE: Strategische sessie Grijpskerk / agenda
Bijlagen: DOMUS-20288664-v4-Reactie__toekomst_gasopslag_Grijpskerk.pdf

Beste allen,

Hieronder een voorstel voor de agenda voor onze sessie aanstaande vrijdag over Grijpskerk. We hebben vanuit PG een presentatie voorbereid die we vrijdag met jullie willen doornemen, maar nog niet nu hebben bijgevoegd. Reden is dat de presentatie vertrouwelijke en bedrijfsgevoelige informatie bevat. We stellen daarom voor vrijdag te bespreken hoe we de verspreiding van de presentatie beperkt houden tot de collega's die deze informatie moeten hebben.

Agenda:

- 1a. Presentatie achtergrond bergingen Norg en Grijpskerk, relatie met Groningenveld, scenario om Grijpskerk om te zetten van H- naar L-gasberging en stappen daarvoor.
- 1b. Afspraken verspreiding presentatie
2. Afspraken met betrekking tot omgevingsmanagement / contact met lokale bestuurders (met name Westerkwartier en Noordenveld) – zie ter achtergrond bijgevoegde reactie op vragen van gemeente Westerkwartier die we in oktober/november met elkaar hebben afgestemd

5.1.2.E en ik hebben later op de middag nog een vervolgoverleg voor concrete afspraken mbt vergunningen.

Tot vrijdag,

5.1.2.E

-----Original Appointment-----

From: 5.1.2.E 5.1.2.E J. (5.1.2.E)
Sent: woensdag 23 december 2020 17:05
To: 5.1.2.E 5.1.2.e (5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E); 5.1.2.E 5.1.2.e (5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E);
 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E)
Cc: 5.1.2.E (5.1.2.E); 5.1.2.E (5.1.2.E)
Subject: Strategische sessie Grijpskerk
When: vrijdag 15 januari 2021 09:00-10:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Where: Webex (volgt)

5.1.2.E en 5.1.2.E

Als vervolg op eerdere afstemming over de mogelijkheid de gasopslag Grijpskerk in te gaan zetten als berging voor laag- ipv hoogcalorisch gas om daarmee mogelijk het Groningenveld eerder definitief te kunnen sluiten plannen wij graag een strategische sessie met jullie over dit onderwerp. Belangrijkste doel is vaststellen van een gedeeld beeld over de verschillende scenario's en de besluitvorming daarover en het bespreken van de belangrijkste vervolgstappen, waaronder omgevingsmanagement en vergunningen.

Het omzetten van Grijpskerk werkt door in diverse dossiers binnen de beide directies en het is dus van groot belang dat de hoofdlijnen ook bekend zijn binnen de relevante clusters. Verzoek dus om deze uitnodiging door te sturen naar diegenen waarvan jullie denken dat ze hierbij moeten zijn. Aan onze kant zijn dat in elk geval 5.1.2.E en 5.1.2.E zij sluiten aan.

PG zal de sessie voorbereiden, stukken volgen.

5.1.2.E en 5.1.2.E

5.1.2.E

5.1.2.E

.....
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Projectdirectie Groningen

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

.....
M 5.1.2.E
E 5.1.2.E [@minezk.nl](mailto:minezk.nl)

Van: 5.1.2.E (5.1.2.E)
Verzonden: vrijdag 15 januari 2021 17:30
Aan: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E)
CC: 5.1.2.E 5.1.2.E 5.1.2.E)
Onderwerp: bespreking aanstaande maandag
Bijlagen: DOMUS-21009402-v3-Nota_Operationele_Strategie_2021-2022.DOCX;
presentatie Grijpskerk.ppt; Leeswijzer, 11 januari 2021.pdf

Dag 5.1.2.E

Maandag hebben we in principe een afspraak staan om met jou enkele dossiers uit mijn cluster op inhoud door te nemen. Laten we even kijken hoe het allemaal loopt, of het door kan gaan.

Ik heb op alle dossiers samen met de betrokken collega's uit mijn cluster veel met 5.1.2.E geschakeld. Volgens mij is alles onder controle. Toch vind ik het fijn het een keer door te nemen, zodat we de relaties tussen de dossiers kunnen bespreken en sowieso omdat door allerlei andere dossiers deze onderwerpen bij het MT nu eenmaal wat minder vaak aan bod komen.

Ik wilde even doornemen:

- Grijpskerk, korte napraat van de discussie van vanochtend (bijgevoegd de presentatie).

Buiten reikwijdte

5.1.2.E

5.1.2.E

5.1.2.E

.....
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Projectdirectie Groningen

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

.....
M 5.1.2.E

E 5.1.2.E @minezk.nl

TER ADVISERING

Aan de Minister

31/1/21
5.1.2.e akkoord

nota

Nota Operationele Strategie 2021-2022

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie

Projectdirectie Groningen

Auteur

5.1.2.e

T: 06 5548 3033

@minezk.nl

Datum

20 januari 2021

Kenmerk

DGKE-PDG / 21009402

Bhm: 21019567

5.1.2.e

Parafenroute

5.1.2.e

PG

5.1.2.e

BBR

5.1.2.e

Bijlage(n)

Kopie nota Regulier overleg
Groningen 14 december

Advies Mijnraad

Adviezen SodM modelversies

Aanleiding

Jaarlijks neemt u als minister van EZK een besluit over de gaswinning uit het Groningenveld. In het proces daarnaartoe neemt u een aantal wettelijk bepaalde stappen, waaronder het verzoek aan NAM om een operationele strategie op te stellen op basis van de raming van Gasunie Transport Services (hierna: GTS). De conceptraming is nu ontvangen.

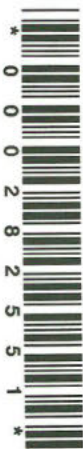
Advies

U wordt geadviseerd om akkoord gaan met de uitgangspunten die aan NAM worden meegegeven voor de operationele strategie en de publieke seismische dreigings- en risicoanalyse (SDRA) Groningen ter onderbouwing van de operationele strategie. Deze zogenaamde 'verwachtingenbrief' wordt uiterlijk 1 februari door 5.1.2.e namens u verstuurd.

Kernpunten

- Uiterlijk eind deze maand ontvangt u van GTS de definitieve raming van het benodigde volume uit het Groningenveld voor leveringszekerheid voor het gasjaar 2021-2022 (dat loopt van 1 oktober 2021 tot en met 30 september 2022) en verder. Met deze raming start het traject om voor 1 oktober 2021 te komen tot een vaststellingsbesluit, te beginnen met de verwerking van de raming van GTS door NAM.
- De belangrijkste punten van de raming van GTS voor gasjaar 2021-2022 zullen zijn:
 - Het benodigde volume uit het Groningenveld is 3,9 miljard kuub in een gemiddeld jaar qua temperatuur; dit is hoger dan vorig jaar geraamd, maar veel lager dan het winningsniveau in het huidige gasjaar (8,1 miljard).
 - GTS verwacht nog steeds dat het Groningenveld tussen 2025 en 2028 definitief kan worden gesloten, zie ook figuur 1.
 - De inzet van gasopslag Grijpskerk kan de sluiting 2 jaar versnellen.

Ontvangen BBR

- Het tijdpad is met name afhankelijk van de tijdige oplevering (in april 2022) van stikstofinstallatie in Zuidbroek en de afbouw van export. Door de COVID-19 pandemie is er een risico op vertraging.
- U dient de raming aan NAM te sturen, met het verzoek om op basis daarvan een operationele strategie voor te stellen. De operationele strategie is de wijze waarop NAM gebruik zal maken van de verschillende putten en clusters in het veld waarmee zij het geraamde volume en capaciteit wil produceren. Het belangrijkste uitgangspunt hierbij is dat NAM in de zomer van 2022 productieclusters operationeel houdt omdat deze later nog nodig kunnen zijn (zie toelichting). Dit is met uw voorganger afgestemd.
- Bij het verzoek voor een operationele strategie geeft u ook de uitgangspunten voor de seismische dreigings- en risicoanalyse mee. Daarbij is het belangrijkste dat deze analyse dit jaar voor het eerst door TNO wordt uitgevoerd (voorheen deed de NAM dit zelf en heette het de Hazard and Risk Analysis (HRA)). De Kamer is hierover op 6 november jl. geïnformeerd.
- Wij adviseren u om, net als vorig jaar, begin februari de Kamer te informeren over de raming van GTS en de verwachtingenbrief. U ontvangt daarvoor te zijner tijd een Kamerbrief, inclusief het advies van GTS en overige bijlagen.

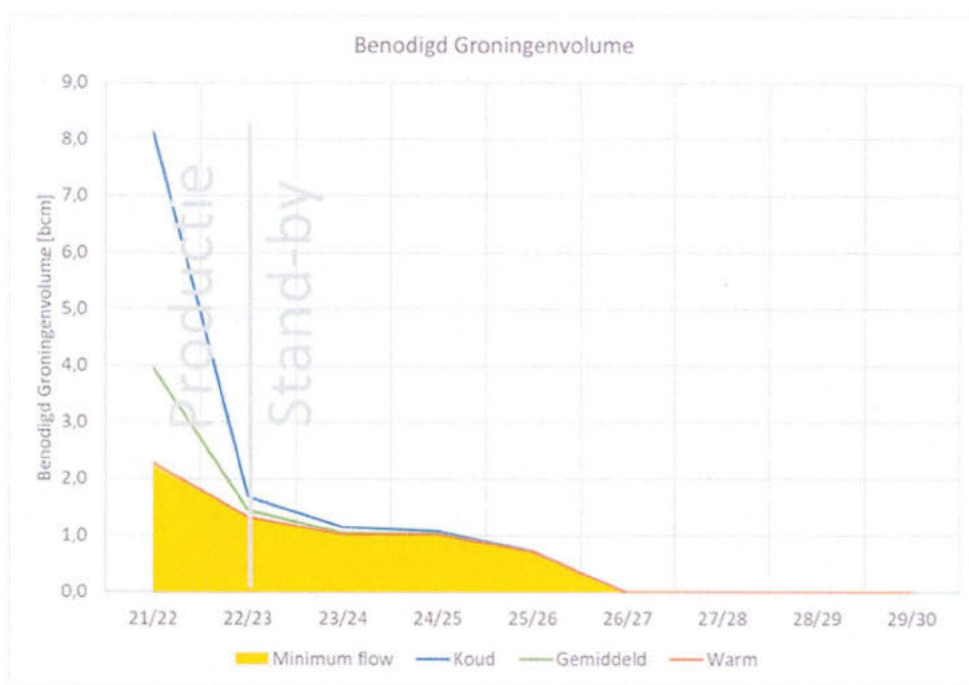
Toelichting

Raming van GTS

- Het benodigde Groningenvolume bij een gemiddeld temperatuurverloop in gasjaar 2021/2022 is 3,9 bcm en 7,5 bcm in een koud jaar. Dit is minder dan het lopende gasjaar (resp. 8,1 en 13,3 bcm).
- Vanaf april 2022 wordt de stikstoffabriek Zuidbroek beschikbaar. Deze fabriek mengt stikstof bij hoogcalorisch gas om laagcalorisch gas te verkrijgen (pseudo Groningengas). De Nederlandse gasmarkt bestaat namelijk voor het overgrote deel uit laagcalorisch gas. Het wegvallen van de productie van laagcalorisch gas uit het Groningenveld wordt hiermee deels door de stikstoffabriek ondervangen.
- De productie uit het Groningenveld wordt dan voornamelijk afhankelijk van het volume behorend bij de minimumflow (productie om het veld operationeel te houden voor koude dagen, zie voor een uitleg over minimumflow het kopje *Uitgangspunten Operationele Strategie*).
- De raming komt hoger uit dan de raming van vorig jaar (3,9 bcm i.p.v. 3 bcm). Dat komt doordat PBL in de Klimaat- en Energieverkenning (KEV) 2020 de verwachte vraag naar laagcalorisch gas naar boven heeft bijgesteld en doordat in zomer van 2022 een minimumflow noodzakelijk is. Dat is eerder dan verwacht.
- Wij zoeken continu naar nieuwe maatregelen om de winning zo snel mogelijk te beëindigen. Een belangrijke maatregel is de ombouw van de gasopslag in Grijpskerk. GTS en NAM onderzoeken in dit verband de ombouw van de gasopslag in Grijpskerk van Hoogcalorisch-gas naar een Laagcalorisch-gasberging.
- GTS heeft berekend dat, als de gasopslag Grijpskerk kan worden omgebouwd en als L-gasberging kan worden ingezet, de sluiting van het Groningenveld 2 jaar kan versnellen (t.o.v. het pad in figuur 1). Dit is de belangrijkste maatregel om te kunnen komen tot een versnelde sluiting van het Groningenveld.

GTS geeft in haar raming wel aan dat dit tot extra benodigde Groningenvolumes kan leiden als Zuidbroek vertraagt. Er is immers laagcalorisch gas nodig om op te slaan. Dat zal nader bekeken moeten worden ten behoeve van de definitieve besluitvorming van deze versnellingsoptie. U wordt binnenkort nader geïnformeerd over de stand van zaken m.b.t. Grijpskerk.

- Het tijdpad voor het sluiten van het Groningenveld is met name afhankelijk van de tijdige oplevering van stikstofinstallatie Zuidbroek (in april 2022) en de afbouw van export. Door de corona-pandemie is er een risico op vertraging.
- Het omzetten van Grijpskerk heeft een negatief effect op het te produceren Groningen volume in gasjaren 2021/2022 en 2022/2023 in totaal tussen de 0,4 (warm) en 1,9 bcm (koud), afhankelijk van het temperatuurverloop in gasjaren 2021/2022 en 2022/2023. Dit wordt in de jaren daarna echter weer gecompenseerd.

Figuur 1: Ontwikkeling van het benodigd Groningenvolume in de base case voor een koud, gemiddeld en warm jaar gedurende de komende tien jaar (NB, dus zonder Grijpskerk)

Uitgangspunten Operationele Strategie

- De gaswinning uit het Groningenveld is naar verwachting nul vanaf het gasjaar 2022-2023. Het veld zal wel nog enige tijd nodig zijn als reservemiddel voor koude periodes in de winter.
- Om het veld operationeel te houden moeten enkele clusters van putten op een laag niveau door produceren (minimumflow). Hierover heeft uw voorganger in de zomer aan SodM, de Mijnraad en TNO gevraagd te adviseren, nadat NAM en GTS zich er al over hadden uitgesproken.

- Op basis van de genoemde adviezen heeft uw voorganger de Tweede Kamer geïnformeerd voor de 'reserveperiode' uit te gaan van een scenario waarbij de clusters in de winter opregelbaar zijn (de clusters kunnen dan makkelijk meer gaan produceren als het koud is). De minimumflow in het jaar 2022-2023 komt dan uit op circa 1,5 bcm, was op dat moment het beeld.
- De Mijnraad heeft in dit verband onlangs een ongevraagd advies gegeven (bijgevoegd) en herhaalt daarbij eerder gegeven adviezen. De Mijnraad brengt voornamelijk de afhankelijkheid van import uit het buitenland onder de aandacht. Ten aanzien van de minimumflow adviseert de Mijnraad om te kiezen voor een scenario waarbij de hele capaciteit meteen beschikbaar is gedurende de wintermaanden. Verder adviseert ze om voornamelijk clusters in het midden en noorden van het veld te gebruiken, om na-ijleffecten te voorkomen.
- Niet al deze adviezen kunnen worden meegenomen. Wij adviseren dezelfde lijn aan te houden als bij de eerdere adviezen hierover van o.a. de Mijnraad, TNO en de regio en te blijven voortbouwen op de uitgangspunten van vorig jaar.
- In de nota voor het Regulier Overleg Groningen 14 december hebben wij uw voorganger geïnformeerd dat NAM er inmiddels vanuit gaat dat er al in de zomer van 2022 met een beperkte minimumflow rekening gehouden moet worden. Dit 'kost' in het gasjaar 2021-2022 circa 0,5 bcm extra ongeacht de gemiddelde temperatuur van het gasjaar.
- Op basis van de door uw voorganger gewenste beschikbaarheid (wanneer moeten productielocaties opregelbaar zijn) van het Groningenveld heeft NAM een voorstel gedaan om de uitgangspunten te operationaliseren.
- Conform het verzoek van uw voorganger zal NAM de operationele strategie baseren op het scenario dat Zuidbroek op 1 april 2022 wordt opgeleverd. Het eventueel inzetten van Grijpskerk voor de laagcalorisch markt zal door GTS in haar raming worden uitgewerkt. Dit heeft alleen invloed op de doorkijk naar de gasjaren 2022-2023 en verder.
- Dit resulteert in de volgende uitgangspunten voor de Operationele Strategie:
 1. NAM wordt verzocht de voorzetting van de huidige strategie uit te werken.
 2. Om te zorgen dat het Groningenveld in het gasjaar 2022-2023 als reservemiddel kan worden gebruikt wordt NAM bovendien verzocht om rekening te houden met de volgende uitgangspunten:
 - i. Alle benodigde productielocaties worden operationeel gehouden;
 - ii. In de periode november tot en met maart is gemiddeld de helft, buiten vorstperiodes, van de benodigde productielocaties direct opregelbaar;
 - iii. Bij vorst zijn alle voor de capaciteit benodigde productielocaties direct opregelbaar.

Uitgangspunten SDRA

- Om inzicht te krijgen in de veiligheidsrisico's van de gaswinning uit het Groningenveld wordt jaarlijks een seismische dreigings- en risicoanalyse (SDRA) uitgevoerd. Deze seismische dreigings- en risicoanalyse betreft de minister van EZK bij zijn besluitvorming over de operationele strategie. De uitkomst is daarnaast medebepalend voor de omvang en prioritering van de versterkingsoperatie.

- 2-2-2021
- In de verwachtingenbrief wordt aangegeven dat NAM voor de onderbouwing van de operationele strategie de dreigings- en risicoanalyse van TNO kan en dient te gebruiken.

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Projectdirectie Groningen

Kenmerk

DGKE-PDG / 21009402

Bergingen Norg en Grijpskerk

Strategische sessie Projectdirectie Groningen – Warmte en Ondergrond, 15-1-2021

VERTROUWELIJK

Norg en Grijskerk

- Norg: L-gas berging
 - werkgas 6 bcm
 - kussengas 17 bcm
 - capaciteit 76 mln m³/dag
 - leeg in circa 100 dagen
- Grijskerk: H-gas berging
 - werkgas 2,4 bcm
 - kussengas 6 bcm
 - capaciteit 62 mln m³/dag
 - leeg in circa 50 dagen

Vergunningen

- Norg en Gripskerk zijn gasvelden en op beide gasvelden zijn winningsvergunningen en opslagvergunningen van toepassing
- Gasveld Norg: winningsvergunning Drenthe IIb
- Gasveld Gripskerk: winningsvergunning Groningen (97%) en Tietjerksteradeel IIIa (3%)
- Na beëindiging van de opslag kan het kussengas met een winningsplan onder de winningsvergunning gewonnen worden

Oorsprong bergingen in 1995

- In 1995 zijn beide bergingen binnen het Gasgebouw ontwikkeld als ondersteuning van de teruglopende Groningen capaciteit
- In 1995 waren NAM en Gasunie (nog ongesplitst) verantwoordelijk voor de Nederlandse voorzienings- en leveringszekerheid
- Hierbij is de Raamovereenkomst gesloten als aanvulling op de Overeenkomst van Samenwerking en die bepaalt de structuur rondom de bergingen

Kern (1)

- GasTerra is de enige gebruiker van de bergingen
- Norg en Gripskerk worden beschouwd als afleverplaatsen van Gronings aardgas (niet fysiek maar administratief)
- Al het gas in de bergingen (kussengas en werkgas) is in eigendom van NAM als houder van de winningsvergunning Groningen

Kern (2)

- Onttrekking van gas is positieve Groningen productie
- Injectie van gas is negatieve Groningen productie
- Achterliggende gedachte: Groningenveld produceert langer dan de bergingen nodig zijn
- Nu gaat het veld dicht en de bergingen zijn nog nodig; waardoor structuur niet meer houdbaar is

5.1.2i

Wijziging op 1 april 2021

5.1.1.c

Afspraken uit AoH (2018)

5.1.1.c

Recente inzichten

- De winning uit Groningen gaat sneller beneden en de verwachting is dat vanaf 2022 (na Zuidbroek) het veld voor volume niet meer nodig is
- Veld alleen nodig voor capaciteit tot circa 2026, dus voor een zeer koude dag of als reserve voor overige middelen
- Er is een wens om het Groningenveld zo snel mogelijk te sluiten
- De fysieke L-gasmarkt krimpt door ombouw buitenland en vanwege het grote werkvolume is Norg na 2025 te groot (te veel werkvolume voor een te kleine markt)

Kort samengevat

- Op korte termijn te weinig L-gas capaciteit om het Groningenveld te sluiten
- Op lange termijn te veel L-gaswerkvolume in Norg als gevolg van de krimpende L-gasmarkt, dus inefficiënt

Grijskerk

- Voorstel om Grijskerk structureel (tot circa 2030) om te zetten van H naar L opslag
- Met ongewijzigde specificaties
 - 2,4 bcm werkvolume
 - 62 mln m³/dag capaciteit
- Op korte termijn extra L-gas capaciteit beschikbaar, dus veld kan eerder dicht
- Voor lange termijn is het werkvolume beter afgestemd op de omvang van de L-gasmarkt en dus efficiënter dan Norg

Omzetten van Grijpskerk (1)

- De omvang van de opslag blijft ongewijzigd
- In de winter 21/22 wordt al het werkgas geproduceerd (binnen de beperkingen van het opslagplan)
- In zomer 2022 vullen met L-gas
- In de winter 22/23 nog niet volledige werkvolume als L-gas beschikbaar vanwege menging
- Wel zoveel mogelijk produceren (vies gas) om zoveel mogelijk te vullen met L-gas (“leanen”)
- Na enkele cycli wordt de 2,4 bcm L-gas bereikt

Omzetten van Gripskerk (2)

- Er moet nagegaan worden wat dit betekent voor het opslagplan, die in 2019 voor het laatst geactualiseerd is
- Opslag wordt niet groter
- Drukgrenzen (onder en boven) blijven ongewijzigd
- Alleen worden L-moleculen geïnjecteerd in plaats van H-moleculen
- Communicatie omgeving
 - er is al aangegeven dat de Gripskerk als opslag zou eindigen
 - hierbij is ook aangegeven dat het kussengas geproduceerd gaat worden
 - nu blijft de opslag nog circa 10 jaar open

Norg

- Na sluiten veld en omzetten Grijskerk is de opslag Norg snel niet meer volledig nodig

5.1.2.B

5.1.2b

Uitvoering Norg

- In 2022 moet NAM een actualisatie van het opslagplan indienen
- Enkele jaren daarna zal de opslag eindigen
- Norg ligt in de winningsvergunning Drenthe IIb
- Voor productie van kussengas moet NAM een winningsplan opstellen
- Belangrijke pijler voor het winningsplan is
 - produceren van kussengas staat ten dienste staat aan de leveringszekerheid van de L-gasmarkt
 - vooral door in het begin alleen te produceren in de winter, waardoor Norg ook kan dienen als back-up
 - tijdens de productie blijft capaciteit beschikbaar (wel dalend)

Vervolgstappen

- In januari eerste analyse van NAM/GasTerra over het gebruik van Norg en Gripskerk in samenhang met het sluiten van het veld en de leveringszekerheid van de L-gasmarkt
- In januari advies GTS voor 21/22 en doorkijk naar latere jaren
- In voorjaar komen tot gedeelde visie NAM/GasTerra/GTS
- Dan is er meer bekend over de timing

5.1.2.b

Alkmaar

- L-gasberging van Taqa c.s.
- Werkvolume van 500 mln m³ en capaciteit van 36 mln m³/dag

5.1.2.F

- Kussengas is van EBN
- Van belang dat de opslag in ieder geval tot 2030 blijft bestaan

5.1.2.b

5.1.2.F

Van: 5.1.2.E (5.1.2.E)
Verzonden: woensdag 27 januari 2021 17:19
Aan: 5.1.2.E
Onderwerp: verw brief nota
Bijlagen: DOMUS-21009402-v23-Nota_Operationele_Strategie_2021-2022.DOCX

bij dezen;
let op het versienummer 😊
komende dagen maar even kijken wanneer de kamerbrief hierover uit zou kunnen.

5.1.2.E

5.1.2.E

5.1.2.E

.....
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Projectdirectie Groningen

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag

Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag
.....

M 5.1.2.E

E 5.1.2.E @minezk.nl

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Aangepast dossier briefing Norg
Datum: maandag 8 februari 2021 18:51:40
Bijlagen: [Achter de hand slides.pptx](#)
[DOMUS-21033681-v4-Dossier_Norg_Akkoord_.docx](#)
[Vertrouwelijke briefing onderhandelingen Norg jan 2021.pptx](#)

Hoi 5.1.2.e,

Bijgevoegd een aangepast dossier n.a.v. het overleg van vanmiddag bij MEZK over de briefing Norg.

Deadline bij 5.1.2.e aanleveren op de mail is morgen 12u. Dan was er nog ruimte om 'te pingpongen'

De slides zijn aangepast (zie ook 1 opmerking, mogelijk kan er 1 slide uit kan want die kan er bij volgende slide in – zie VB) en een aangepast dossier.

In het dossier hebben we met tracks gewerkt, dit was in de slides niet mogelijk.

Achter de hand slides zit nu ook daadwerkelijk in achter de hand ppt.

Aangezien bijv. het dossier nu heel lang is:

Wat is toegevoegd:

- Slides: onderscheid MEZK/5.1.2.e. Slides tekst iets aangepast zodat het wat meer bij elkaar past
- Dossier:

Redeneerlijnen

- Inleidende spreeklijn voor MEZK
- Een soort outro als spreeklijn cf. wat Sandor schetste in voorbespreking: dit doen we om de winning zo snel mogelijk naar beneden te brengen, dat is mijn motivatie, koste wat kost.

Factsheets

- Voorgeschiedenis over de 90 mln. (technicalities, (politieke) punten destijds)
- Hoe werkt AoH/herstel van de balans en de gesprekken daarover
- Onderdelen van de vergoeding, zo simpel mogelijk uitgelegd per onderdeel en hoe het werkt, waar het uit opgebouwd is enz.
- Hoe werkt de arbitrage? Wat zijn de stappen? Hoe lang duurt dat?

Q&A's:

- Een Q&A over rapport van de ARK m.b.t. 90 mln → wat doen we nu anders? Wat is er gedaan met de kritiek van de ARK?
- Q&A over verrekening
- Waarom kunnen we geen bonnetje overhandigen/facturen overleggen?
- Hoe nu verder? Wat zijn de volgende stappen
- QA Mandaat vs de uitkomst van de onderhandelingen

We horen graag wat je er van vindt.

Groet 5.1.2.e en 5.1.2.e

Achter de hand

Tijdlijn

Interim Akkoord (9 september 2019)

- › Akkoord voor gasjaar 2019-2020.
- › Winning onder 12 bcm mogelijk
- › Inspanningsverplichting gewijzigde inzet Norg

Principe afspraak Norg (26 mei 2020)

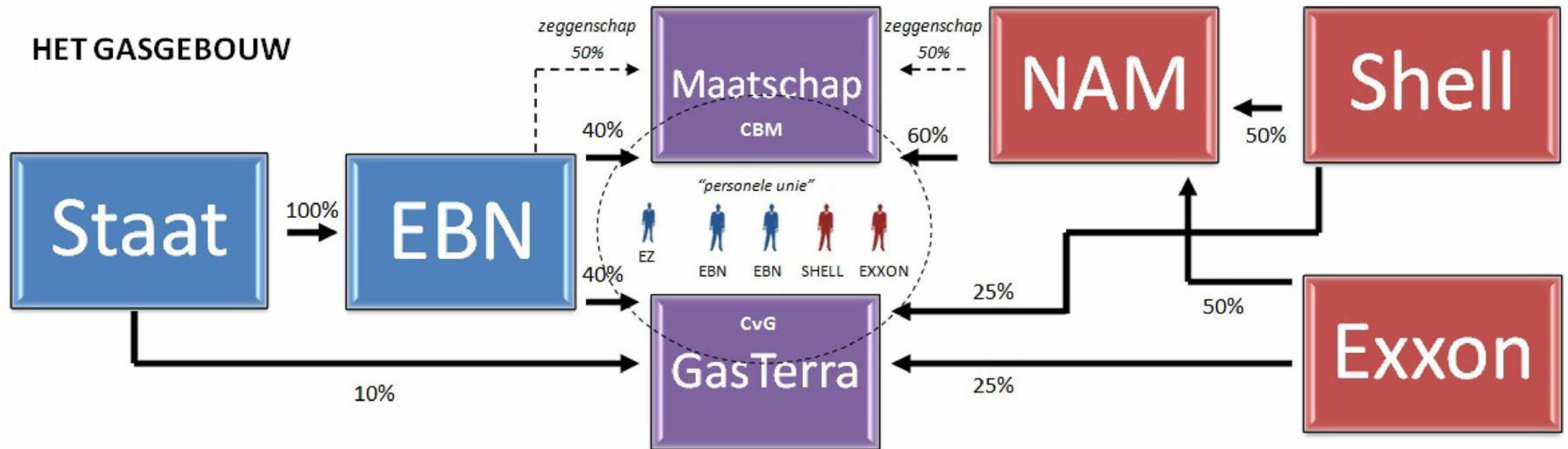
- › Norg wordt ingezet om de winning z.s.m. te beëindigen
- › Hoogte kosten Norg voorleggen in arbitrage
- › Arbitrage over afwijking basispad van het AoH

Norg Akkoord (december 2020)

- › Uitwerking principe afspraak

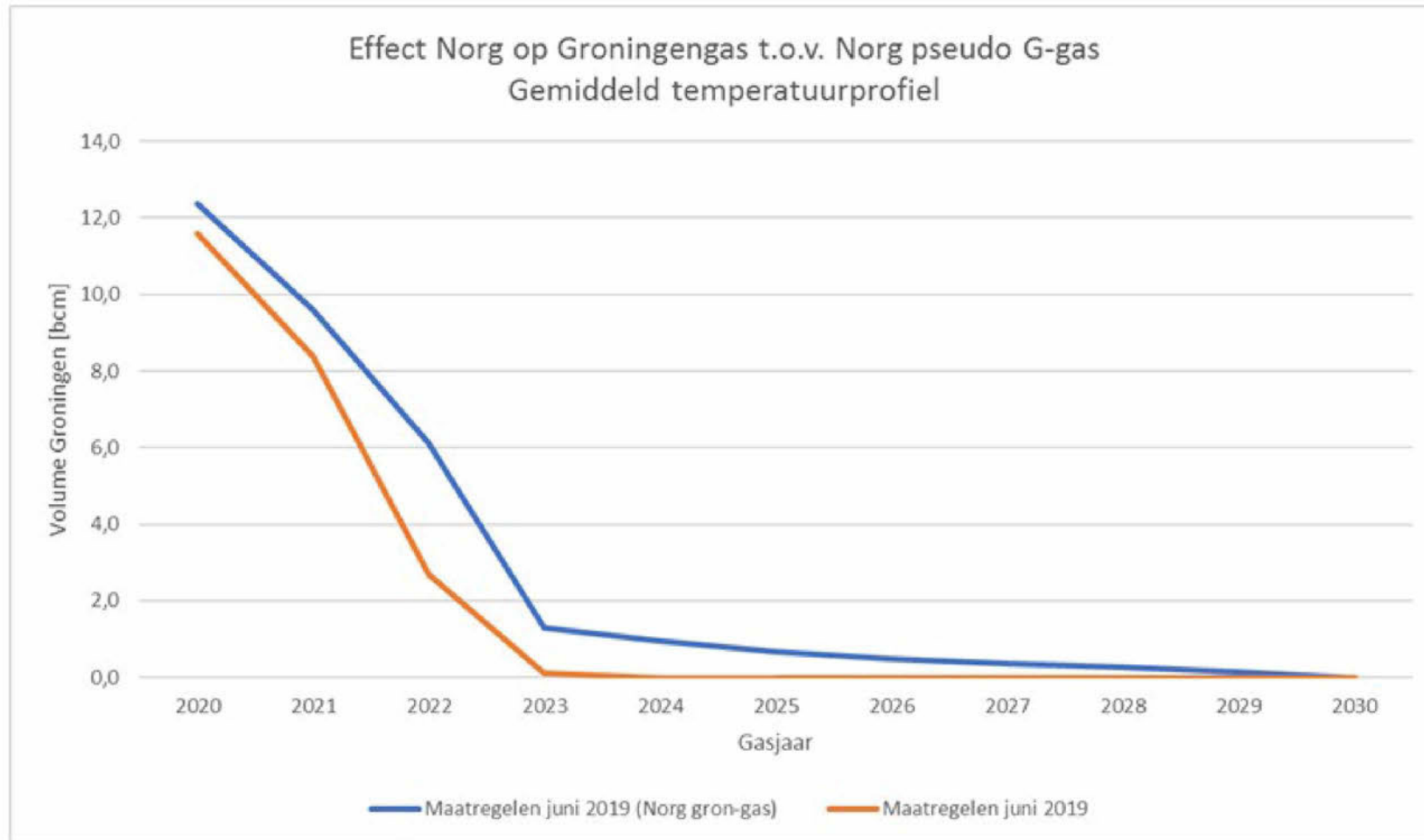

Gasgebouw

Afbouw gaswinning

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Vertrouwelijke briefing onderhandelingen Norg en AoH

11 februari 2021

Inhoud

- › Versnelde beëindiging gaswinning Groningen
- › Norg Akkoord
- › Marktconforme vergoeding
- › Arbitrage afwijking basispad
- › Vervolg

Versnelde beëindiging gaswinning Groningen

- › Kabinetsdoel: Groningen gaswinning zo snel mogelijk beëindigen.
- › Advies netbeheerder GTS: vanaf medio 2022 volumematisch nul. Eerder sluiten Groningenveld (2025-28 i.p.v. 2030).
- › Reductie door Norg: 11,9 miljard m³ (30% van geplande winning).
- › Geen Norg betekent een hogere gaswinning.

Norg UGS

- › Eigendom van NAM.
- › Geen bestaande regelgeving om gewijzigde inzet Norg af te dwingen.
- › Geen reële alternatieven voor privaatrechtelijke afspraken.

Norg Akkoord

- › Norg is eigendom van NAM.
- › Geen bestaande regelgeving dan wel reële alternatieven om de inzet van Norg te regelen.
- › Nu afgesproken:
 - ❑ *Gewijzigde inzet Norg tot en met 30 september 2027.*
 - ❑ *Inzet Alkmaar wordt voortgezet om leveringszekerheid te borgen.*
 - ❑ *Marktconforme vergoeding voor gewijzigde inzet.*

Marktconforme vergoeding

- › Marktconforme vergoeding voor Norg omvat 4 elementen:
 - *Inkoopkosten van hoogcalorisch gas*
 - *Kosten door het wegvallen van flexibiliteit*
 - *Transportkosten*
 - *Optimalisatiekosten*
- › Onafhankelijke vaststelling door arbitragepanel.
- › Orde van grootte kosten: €375 miljoen netto (€ 1,2 miljard bruto).
- › Verrekening voorschot Interim Akkoord.

Arbitrage afwijking basispad AoH

- Arbitrage over de gemiste inkomsten van Shell en Exxon als gevolg van de snellere afbouw van de winning:
 - ❑ *De Staat vindt dat er geen vergoeding verschuldigd is nadat de Staat een vergoeding heeft betaald voor de gewijzigde inzet van Norg.*
 - ❑ *ExxonMobil en Shell willen het gas dat niet gewonnen wordt t.o.v. het basispad marktconform vergoed krijgen.*
- Meeste onderhandelingen over arbitrage basispad.
- Geen arbitrage overeenkomst gesloten.
- Maar: Shell/Exxon hebben het recht om eenzijdig een arbitrage te beginnen over de afwijking van het basispad.

Vervolg

- › Ondertekenen overeenkomsten Norg (Kamerbrief)
- › Arbitrage over de vergoeding voor Norg
- › Gesprekken inzet Grijpskerk om het veld definitief eerder te sluiten
- › Vervolggesprekken afspraken AoH:
 - ❑ *Ombouw Grijpskerk*
 - ❑ *Actualisatie afspraken*

Van: 5.1.2.e
Aan: 5.1.2.e
Cc: 5.1.2.e
Onderwerp: Verzoek meekijken op aangepast dossier briefing Norg
Datum: dinsdag 9 februari 2021 12:23:23
Bijlagen: [Vertrouwelijke briefing onderhandelingen Norg FEB 2021.pptx](#)
[DOMUS-21033681-v4-Dossier_Norg_Akkoord_.docx](#)

Beste 5.1.2.e, 5.1.2.e,

Bijgevoegd een aangepast dossier naar aanleiding van de eerste voorbereiding bij MEZK gisteren. We sturen deze stukken via de mail zodat het makkelijker is om nog dingen aan te passen.

Dossier is aangepast n.a.v. de punten die besproken zijn met MEZK (zie ook hieronder). De slides zijn aangepast in een verdeling tussen MEZK en 5.1.2.e en zijn nog niet eerder met MEZK besproken.

We horen graag wat jullie er van vinden.

Alvast veel dank,

Groet, 5.1.2.e

Toegevoegd in dossier n.a.v. email 5.1.2.e:

Redeneerlijnen

- Inleidende spreeklijn voor MEZK
- Een soort outro als spreeklijn cf. wat 5.1.2.e schetste in voorbespreking: dit doen we om de winning zo snel mogelijk naar beneden te brengen, dat is mijn motivatie, koste wat kost.
- Mandaat vs de uitkomst van de onderhandelingen

Factsheets

- Voorgeschiedenis over de 90 mln. (technicalities, (politieke) punten destijds)
- Hoe werkt AoH/herstel van de balans en de gesprekken daarover
- Onderdelen van de vergoeding, zo simpel mogelijk uitgelegd per onderdeel en hoe het werkt, waar het uit opgebouwd is enz.
- Hoe werkt de arbitrage? Wat zijn de stappen? Hoe lang duurt dat?

Q&A's:

- Een Q&A over rapport van de ARK m.b.t. 90 mln → wat doen we nu anders? Wat is er gedaan met de kritiek van de ARK?
- Q&A over verrekening
- Waarom kunnen we geen bonnetje overhandigen/facturen overleggen?
- Hoe nu verder? Wat zijn de volgende stappen

Dossier vertrouwelijke briefing Norg
11 februari 2021

Inhoudsopgave

5 12 i	2
Factsheets	5
5 12 i	15

Factsheet onderhandelingen Norg

Werking Norg

- Norg is een berging van NAM die bedoeld is om in de zomer Groningengas te kunnen produceren en in deze berging op te slaan. Het in de zomer geproduceerde Groningengas wordt dan in de winter gebruikt door deze uit de berging te halen om aan de vraag te kunnen voldoen.
- Met het Norg Akkoord zorgen we er voor dat Norg gewijzigd wordt ingezet. De gewijzigde inzet houdt in dat er geen Groningengas meer in Norg opgeslagen maar wordt er hoogcalorisch gas ingekocht door GasTerra en dit met behulp van stikstof geconverteerd naar pseudo G-gas en opgeslagen in Norg voor de winter.
- Doordat er geen Groningengas wordt opgeslagen hoeft er over de gehele periode 11,9 miljard m³ gas minder uit het Groningenveld gewonnen te worden.
- Dit betekent dat vanaf medio 2022 de gaswinning naar nul kan in een wat temperatuur betreft gemiddeld jaar.
- Dit is 8 jaar eerder dan in 2018 werd verwacht bij het toenmalige besluit de gaswinning volledig te beëindigen.
- Tevens wordt het mogelijk om het Groningenveld eerder te sluiten. De inschatting van GTS is dat definitieve sluiting mogelijk is tussen 2025-2028. De inzet van Grijpskerk kan dit nog twee jaar versnellen.

Verloop onderhandelingen

- In september 2019 is een Interim Akkoord gesloten met Shell en Exxon voor voornoemde, gewijzigde inzet van Norg voor één jaar. Afgesproken was om verder te onderhandelen over een definitief Akkoord.
- In juni 2020 is er een principe afspraak gemaakt met Shell en Exxon om voor de resterende tijd Norg te vullen met pseudo Groningengas.
- Partijen spraken af om:
 1. de gewijzigde inzet van Norg – conform het Interim Akkoord – voort te zetten om zo de gaswinning zo snel mogelijk te beëindigen. Een onafhankelijk arbitragepanel zal de hoogte van de vergoeding voor de gewijzigde inzet vaststellen. Een door de Staat en S/E opgestelde termsheet beschrijft de elementen van de vergoeding.
 2. de vraag voor te leggen in arbitrage of, en in hoeverre – na vaststelling van een vergoeding in onderdeel 1 – de Staat nog een vergoeding verschuldigd is voor de afwijking van het basispad uit het AoH en de hiermee gepaard gaande verminderde opbrengsten van de gaswinning. De Staat stelt zich op het standpunt dat er geen vergoeding verschuldigd is als de extra kosten voor de gewijzigde inzet Norg zijn voldaan.
- Het basispad, genoemd in punt 2, is de in het Akkoord op Hoofdpijnen geschatte verwachting van het nog te winnen Groningen gas. Dit was de aanname van partijen op het moment van sluiten van het Akkoord op Hoofdpijnen. Doordat er sneller wordt afgebouwd, wordt er ook minder gas gewonnen. Dit is de 'afwijking van het basispad'.
- De zomermaanden en september zijn besteed aan het uitwerken van deze principe-afspraken in twee arbitrageovereenkomsten.
- Eén van de overeenkomst, het Norg Akkoord, is nu teken klaar.
- Uiteindelijk bleek het niet mogelijk om tot een arbitrageovereenkomst over de afwijking van het basispad (en de vraag of sprake is van een onbalans in het geheel van afspraken in het AoH) te komen, aangezien er nog teveel onzekerheid is over de hoogte van de aardbevingskosten. Het is daardoor nog niet mogelijk om de balans op te maken. Daarom is besloten voor nu alleen het Norg Akkoord te sluiten en zo de afbouw van de gaswinning zeker te stellen.

- Er wordt dus geen gezamenlijke arbitragevraag over de afwijking van het basispad voorgelegd. Het staat Shell en Exxon vrij om eenzijdig arbitrage in te roepen. Exxon heeft al aangekondigd dit op een later moment te zullen doen.

Norg Akkoord

- Er is geen bestaande wettelijke grondslag om de gewijzigde inzet van Norg aan NAM op te leggen. Dit bevestigt de Landsadvocaat.
- Dat betekent dat er een privaatrechtelijke afspraak nodig is.
- In het Norg akkoord wordt afgesproken dat Shell en Exxon zullen zorgen dat de berging Norg tot en met 2027 wordt ingezet om de winning uit het Groningenveld te verlagen door het vullen met pseudo-Groningengas.
- Aan deze gewijzigde inzet van Norg zijn extra kosten verbonden voor NAM. Feitelijk neemt de overheid hier een dienst van NAM af.
- In de Overeenkomst Vergoeding Norg is daarom afgesproken dat de Staat deze kosten marktconform vergoedt.
- De kostenelementen zijn van tevoren vastgesteld. De precieze hoogte van de kosten wordt vastgesteld door een onafhankelijk arbitragepanel.

Vergoeding Norg

- De vergoeding van Norg omvat de volgende elementen:
 - De inkoopkosten van gas ter vervanging van het bespaarde Groningengas.
 - Kosten als gevolg van het wegvallen van flexibiliteit uit Norg;
 - De extra transportkosten voor het ingekochte pseudo-Groningengas;
 - Optimalisatiekosten omdat er minder gas kan worden opgeslagen in Norg.
- GasTerra zal een berekeningswijze opstellen voor de kosten. Deze zal vervolgens door een arbitragepanel worden vastgesteld.
- De berekeningswijze zal uitgaan van een jaarlijkse vergoeding. Dat betekent dat de Staat jaarlijks een betaling aan NAM (t.b.v. de Maatschap) zal doen voor de inzet van Norg.
- De hoogte van de vergoeding is nu nog niet te geven. Belangrijkste drijver van de prijs is de gasprijs; jaarlijks worden de inkoopkosten van gas vergoed.
- Orde van grootte van het bedrag: € 1,25 miljard bruto. Dit is circa € 375 miljoen netto (het aandeel dat NAM daadwerkelijk zal betalen).
- Een aanzienlijk deel van het bruto bedrag komt terug bij de Staat via heffingen, belastingen en EBN (100% Staat en EBN zit samen met NAM in de Maatschap).
- In het voorliggende akkoord blijft het kabinet binnen de bandbreedte van het onderhandelingsmandaat. In het mandaat was voorzien om voor een bedrag van € 400 miljoen te komen tot overeenstemming met Shell en Exxon over de inzet van Norg en het herstel van de balans, dan wel een traject van minnelijke arbitrage als overeenstemming niet mogelijk is.
- Het voorschot van bruto 300 miljoen (netto 90 mln.) euro dat is betaald in het Interim Akkoord (inzet Norg voor het gasjaar 19/20) zal deels worden verrekend met het te betalen bedrag van € 1250 miljoen en deels beschikbaar blijven tot en met 2024.

Factsheet elementen vergoeding

- Er zijn vier kosten elementen:
 1. De inkoopkosten van gas ter vervanging van het bespaarde Groningengas.
 - Norg moet gevuld worden met pseudo-Groningengas in plaats van Groningengas.
 - Dit gas wordt in de zomer ingekocht op de gasmarkt. moet
 - De Staat vergoedt ieder jaar de inkoopkosten aan de hand van de daadwerkelijke gasprijzen voor dat jaar.
 2. Kosten als gevolg van het wegvallen van flexibiliteit uit Norg.
 - Bergingen verdienen hun geld door op de momenten dat gasprijzen hoog zijn gas te verkopen.
 - Door de gewijzigde inzet heeft GasTerra geen zeggenschap meer over het moment dat het gas verkocht wordt. Dat is de waarde van het verlies aan flexibiliteit.
 - De precieze flexkosten kunnen niet eenduidig bepaald worden, omdat dergelijke kosten afhankelijk zijn van de posities die dagelijks op de markt door de verschillende marktpartijen worden ingenomen.
 - GasTerra kan wel voorafgaand aan een nieuw gasjaar aan de hand van marktindicatoren berekenen wat zij verwacht aan flexkosten.
 - Concreet gaat het om een beperkt deel: Het betreft ongeveer de waarde van het verlies aan flexibiliteit van 2,3 bcm per jaar.
 - EBN heeft deze werkwijze gevalideerd en aangegeven dat dit een gangbare werkwijze is voor het berekenen van flexkosten.
 3. De extra transportkosten voor het ingekochte pseudo-Groningengas;
 - Tussen Norg en het Groningenveld ligt een leiding van NAM. NAM kon Norg via haar eigen leiding vullen.
 - Nu zal Norg gevuld moeten worden via het net van GTS. Daarvoor is NAM transporttarieven verschuldigd.
 4. Optimalisatiekosten omdat er minder gas kan worden opgeslagen in Norg.
 - De leiding van GTS heeft een lagere capaciteit dan de eigen leiding van NAM. Daardoor kan Norg niet volledig gevuld worden.
 - Dit betekent dat de berging tot circa 5 bcm gevuld kan worden in plaats van 6 bcm.
 - Een berging komt in de zomer gas in op het moment dat de gasprijzen lager zijn en verkoopt in de winter als de gasprijzen hoger zijn.
 - GasTerra krijgt een vergoeding voor de winst die ze had kunnen maken op het verkopen van het gas. Deze wordt berekend door de zomerprijs van gas (laag) af te trekken van de winterprijs van gas (hoger).
NB. Deze beperking loopt tot de ingebruikname van de stikstoffabriek in Zuidbroek en loopt dus maar een gedeelte van de looptijd van de inzet van Norg.
 - Het vergoeden van de optimalisatiekosten is ook voorgelegd aan de Landsadvocaat. Deze stelt dat de optimalisatiekosten in aanmerking komen voor vergoeding. Ook in het geval van onteigening zou een dergelijk element namelijk in aanmerking komen voor compensatie.
 - Het arbitragepanel bepaalt de definitieve hoogte van de vergoeding. De Staat zal deze jaarlijks betalen aan NAM. De factuur voor deze vergoeding wordt opgesteld aan de hand van de kostenelementen.

Arbitrage

- Met Shell en Exxon is afgesproken dat er één arbiter zal zijn met een secretaris (arbitragepanel).
- GasTerra krijgt de opdracht om een voorstel te doen voor het berekenen van de kosten binnen door de Staat met S/E vastgestelde parameters.
- De arbiter krijgt van GasTerra het voorstel voor het berekenen van de kosten voor Norg.
- De arbiter controleert of de het voorstel van GasTerra voldoet aan de opdracht die GasTerra van de Staat en S/E gekregen heeft.
- Partijen (Staat en S/E) kunnen bij de arbiter eventuele (berekenings)fouten van GasTerra aankaarten. Op die manier heeft de Staat de mogelijkheid om als we het niet eens zijn met het voorstel van GasTerra die aan te kaarten bij de arbiters.
- Arbitrage is een gebruikelijke manier om geschillen onafhankelijk en onpartijdig te laten beslechten. Het is gereguleerd in het Burgerlijk Wetboek.
- Arbitrage is wettelijk gereguleerd en bindend voor alle partijen.
- De uitgangspunten en voorwaarden voor een arbitrage worden van tevoren afgesproken.
- Anders dan bij de rechter hebben partijen in arbitrage de mogelijkheid de procedure deels zelf in te richten, zoals het kiezen van de arbiters.
- Dit betekent dat er ook accountants of gasspecialisten als arbiter kunnen worden aangewezen, in plaats van alleen juristen zoals bij de rechtbank.
- Het Nederlands Arbitrage Instituut geeft standaardregels die zien op onpartijdigheid en een eerlijk proces.
- Vanaf het begin van het gasgebouw is in overeenkomsten afgesproken om geschillen die ontstaan over die overeenkomsten in arbitrage te beslechten. Dit is een hele gebruikelijke clause in zakelijke overeenkomsten.

Factsheet herstel van de balans

Akkoord op Hoofdlijnen

- Op 29 maart 2018 heeft het kabinet besloten de gaswinning in Groningen uit het Groningenveld op zo kort mogelijke termijn volledig te beëindigen.
- Daarom is in juni 2018 een Akkoord op Hoofdlijnen (AoH) gesloten met S/E.
- Hierin zijn afspraken gemaakt over de afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld en het op afstand zetten van NAM bij het afhandelen van de schade als gevolg van de aardbevingen en de versterking van huizen in het aardbevingsgebied.
- In het AoH was ook een aanname gedaan voor de snelheid waarmee de winning uit Groningenveld afgebouwd kon worden met behoud van leveringszekerheid, het zogenoemde 'basispad'.
- Voor elk jaar is er een geschat winningsniveau opgenomen.

Herstel van de balans

- Na de aardbeving bij Westerwijrtwerd op 22 mei 2019 heeft Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) geadviseerd de gaswinning al in het gasjaar 2019/2020 naar 12 bcm te verlagen. Dit was lager dan voorzien in het basispad.
- Gasunie Transport Services (GTS; netbeheerder landelijk gastransportnet, heeft wettelijke taken op het gebied van leveringszekerheid) heeft toen een aantal aanvullende maatregelen geadviseerd om dit mogelijk te maken.
- Belangrijkste maatregel was het anders inzetten van de gasberging Norg. Voor deze maatregelen was de medewerking van S/E noodzakelijk.
- Tegelijkertijd vonden S/E dat er een onhoudbare situatie was ontstaan: de versnelde afbouw had tot gevolg dat de verwachte inkomsten van de gaswinning substantieel lager zouden worden dan ten tijde van het sluiten van het AoH werd voorzien.
- S/E wil dit vergoed hebben en stelde het artikel in het AoH in werking waarin is bepaald dat partijen op basis van gewijzigde omstandigheden opnieuw om de tafel moeten om te kijken naar de balans van het geheel van het pakket aan afspraken uit het AoH.
- Dit is de discussie over de 'afwijking van het basispad'.
- Er is in de zomer van 2019 onderhandeld met S/E om de medewerking van S/E te krijgen voor de door GTS geadviseerde maatregelen.
- Het bleek in 2019 niet mogelijk om een algeheel akkoord te sluiten waarbij ook de afwijking van het basispad werd betrokken. Er is daarom een Interim Akkoord gesloten, waarbij de gasopslag Norg voor het gasjaar 2019/2020 gewijzigd zou worden ingezet. Voor de gewijzigde inzet van Norg en het herstel van de balans werd een voorschot betaald van € 300 miljoen bruto (€ 90 miljoen netto). Dit zou verrekend worden bij het sluiten van een Addendum, waarin definitieve afspraken zouden worden gemaakt.
- Hier is het afgelopen jaar over onderhandeld, waarbij het de bedoeling was om uiteindelijk tot twee arbitrageovereenkomsten te komen:
 1. Over de vergoeding voor de gewijzigde, meerjarige inzet van Norg.
 2. Over de afwijking basispad van het AoH in het kader van het herstel van de balans van het gehele pakket aan maatregelen.

Arbitrage afwijking basispad

- Het was de bedoeling om naast het Norg akkoord een arbitrageovereenkomst te sluiten over een eventuele vergoeding voor de afwijking van het basispad.
- In september 2020 is echter geconcludeerd dat we niet tot overeenstemming over de arbitrage over de afwijking van het basispad onder het AoH kunnen komen met Shell en Exxon.

- Shell en Exxon kunnen er alsnog voor kiezen om zonder overeenkomst in arbitrage te gaan. Dat recht hebben ze op grond van het AoH. Exxon heeft aangegeven dat zij op het moment dat de omvang van de versterkingskosten inzichtelijk is een arbitrage wenst te starten.

Factsheet Interim Akkoord en €90 miljoen

- In 2019 heeft GTS maatregelen geadviseerd waardoor de winning uit het Groningenveld kon worden beëindigd. Hiervoor was een andere inzet van Norg noodzakelijk.
- Om deze maatregelen nog voor het gasjaar 2019/2020 (begin: 1-10-2019) te kunnen nemen moest met Shell en Exxon afspraken gemaakt worden over deze gewijzigde inzet van Norg.
- De versnelde afbouw van de gaswinning was daarnaast aanleiding voor Shell en Exxon om een onderhandelingsclausule uit het Akkoord op Hoofdlijnen in te roepen.
- De versnelde afbouw heeft namelijk tot gevolg dat de verwachte inkomsten substantieel lager zijn dan ten tijde van het afsluiten van het Akkoord op Hoofdlijnen werd voorzien. Shell en Exxon wilden deze gemiste inkomsten vergoed hebben. Het balans van het Akkoord was volgens hen verstoord.
- Deze onderhandelingen zijn gestart in juli 2019.
- Tijdens de gesprekken bleek dat het in de korte beschikbare periode niet lukte om voor het begin van een gasjaar tot een finaal akkoord te komen. Daarom is het Interim Akkoord gesloten.
- In het Interim Akkoord is afgesproken dat Shell en Exxon zorgen dat Norg voor 1 jaar gewijzigd wordt ingezet en dat het de intentie van partijen was om die inzet na het eerste jaar voor te zetten. Ook zouden partijen verder spreken over de balans van het Akkoord op Hoofdlijnen.
- De Staat betaalde voor de gewijzigde inzet van Norg een voorschot op de vergoeding die afgesproken zou worden bij een akkoord over de gehele looptijd.
- Dit voorschot heeft de hoogte van €90 miljoen netto voor NAM. Bruto leverde dit een betaling van €363 miljoen op. Het grootste deel van het bruto bedrag komt terug via belastingen, heffingen en het staatsaandeel in EBN.
- Het voorschot zag zowel op de gewijzigde inzet van Norg als de onbalans in de afspraken van het AoH.
- Bij het voorschot werd geen onderscheid gemaakt welk deel van de €90 miljoen voor Norg was en welk deel voor herstel van de balans.
- In het Norg Akkoord is afgesproken om het voorschot te verrekenen met de vergoeding die in arbitrage wordt vastgesteld voor de inzet van Norg in 2019/2020.
- De vergoeding voor 2019/2020 zal lager zijn dan €90 miljoen. Het resterende bedrag wordt conform het Interim Akkoord verrekend met een uitkomst over de balans van het AoH (via arbitrage of akkoord).
- Als de verrekening niet voor 31 december 2024 heeft plaatsgevonden zal NAM het resterende bedrag van het voorschot terugbetalen.

Factsheet: budgetrecht Kamer

Technische achtergrond

- Het budgetrecht houdt in dat er geen daadwerkelijke uitgaven/betalingen worden gedaan ten laste van een begroting, *voordat* de maximale bedragen voor de uitgaven/verplichtingen door het parlement zijn goedgekeurd.
- Op basis van artikel 4.6 Comptabiliteitswet 2016 is elke minister bevoegd om voor het beleid en de bedrijfsvoering die uit zijn begroting voortvloeien een privaatrechtelijke overeenkomst aan te gaan. Deze ministeriële bevoegdheid staat los van het budgetrecht ofwel: een gesloten overeenkomst (die door bevoegd gezag is aangegaan) is juridisch geldig, ook al heeft het parlement zich nog niet uitgelaten over de onderliggende begroting waarin de uitgaven zijn opgevoerd.
- Gelet op de voorgenoemde wettelijke bevoegdheid was en is voor het afsluiten van het akkoord (het aangaan van de verplichting) met Shell en Exxon geen (formele) voorafgaande goedkeuring van het parlement vereist.
- Het parlement kan het budgetrecht toepassen elke begrotingswet die ik indien. Hierin landt namelijk de vergoeding die uiteindelijk het resultaat is van de onderhandelingen waarna de voorgenomen uitgave wordt gedaan. Hiermee volgen we de normale begrotingssystematiek.
- De minister moet verantwoording afleggen over de uitgave in de Kamer. Mocht de Kamer deze uitgave niet goedkeuren, dan zijn we als Staat wel juridisch gehouden aan het privaatrechtelijke akkoord met Shell en Exxon.
- NB het feit dat het kabinet nu demissionair is doet hier niks aan af:
 - Een demissionair minister heeft dezelfde wettelijke bevoegdheden.
 - In goed gebruik worden er geen nieuwe grote besluiten genomen, maar het Norg Akkoord is uitvoering van bestaand beleid.
 - Ook heeft de Kamer de brief over het onderhandelaarsakkoord Norg tijdens de procedurevergadering van 2 februari jl. niet controversieel verklaard.

Tweede Kamer en budgetrecht (discussie bij het Interim Akkoord)

- MEZK heeft de bevoegdheid een private overeenkomst met Shell en Exxon te sluiten.
- Het budgetrecht is formeel van toepassing wanneer er een uitgave onder het Norg Akkoord op de begroting van EZK wordt meegenomen. Dit is pas na ondertekening van het akkoord en na een uitspraak over de vergoeding voor Norg. Het Norg Akkoord is nu nog niet getekend.
- Het Budgetrecht van de Kamer betekent dus dat de Kamer alleen achteraf, na het sluiten van een akkoord met S/E, invloed kan uitoefenen via de begroting.
- De Kamer, met name PvdA, heeft zich eerder kritisch uitgelaten over het sluiten van een akkoord met Shell en ExxonMobil.
- De Tweede Kamer heeft na het sluiten van het Interim Akkoord in 2019 (inzet Norg voor het gasjaar 2019-2020) de parlementair advocaat enkele vragen gesteld over de juridische positie van de staat en het budgetrecht van de Tweede Kamer in verband met het Akkoord.
- In deze analyse werd onder andere bevestigd dat de Staat het Interim Akkoord, of in ieder geval nadere afspraken, diende te maken omdat sprake is van een structurele en materiële afwijking van het basispad.
- De parlementair advocaat stelde ook dat de vraag of het parlement door de MEZK geïnformeerd had moeten worden voorafgaand aan het overeenkomen van het interim Akkoord in hoge mate politiek van aard is.
- Tijdens de behandeling van de Najaarsnota op 18 december 2019 heeft Nijboer een motie ingediend over het opnemen van de voorwaarde van parlementaire goedkeuring in het addendum bij het akkoord met Shell en Exxon. Deze motie is ontraden en vervolgens aangehouden.
- In januari 2020 heeft Nijboer een gesprek gehad met MEZK/Wiebes over de onderhandelingen met Shell en Exxon en de motie.

- De motie van Nijboer is vervolgens aangepast en in stemming gebracht. De motie verzoekt het kabinet de Kamer vooraf (indien het echt niet anders kan op vertrouwelijke wijze) te informeren over het addendum (akkoord) met Shell en Exxon. Deze motie is aangenomen.
- Derhalve wordt en is de Kamer regelmatig vertrouwelijk geïnformeerd over het mandaat van onderhandelingen, de voortgang van de onderhandelingen en nu het onderhandelaarsakkoord.
- Hierdoor wordt er invulling gegeven aan motie Nijboer en het budgetrecht van de Kamer.

De motie

“Overwegende dat de commissie Economische Zaken en Klimaat de parlementair advocaat en de Griffie heeft verzocht een analyse te maken naar het budgetrecht van de Kamer in relatie tot aanvullende afspraken onder het akkoord op hoofdlijnen met Shell en ExxonMobil;

Overwegende dat daarin de mogelijkheid is uitgewerkt om de afspraken aan de Kamer voor te leggen alvorens definitief te worden;

Verzoekt de regering, de Kamer vooraf (indien het echt niet anders kan op vertrouwelijke wijze) te informeren over:

1. De vaststelling van haar mandaat voor onderhandelingen met Shell en ExxonMobil; en
2. De inhoud van het addendum voordat deze definitief wordt ondertekend;”

Nijboer (PvdA) en Van Otterloo (50PLUS)

Tijdslijn (vertrouwelijk) informeren Kamer

Akkoord op Hoofdpijnen (september 2018)

- Briefing openbaar deel – Kamerleden aanwezig.
- Briefing vertrouwelijk deel – niet bezocht door Kamerleden.

Interim Akkoord

- Vertrouwelijke briefing op december 2019.
- Aanwezigheid deel coalitie plus deel oppositie: GL, PvdA, 50PLUS.

Januari 2020: motie van het lid Nijboer c.s. met het verzoek aan het kabinet om de Kamer (vertrouwelijk) te informeren, voorafgaand aan ondertekening van een akkoord met Shell en Exxon.

Mandaat onderhandelingen Addendum

- Vertrouwelijke briefing op februari 2020.
- Gezamenlijke briefing met MFIN, ambtelijk BZK.
- Aanwezigheid deel coalitie plus deel oppositie: GL, PvdA, 50PLUS.

Vertrouwelijk AO

- Vertrouwelijk AO maart 2020.
- Aangevraagd door PvdA om politieke boodschap mee te kunnen geven.
- Toegelicht waarom de Staat onderhandelt met Shell en Exxon.
- Geen bijzondere opmerkingen

Principe afspraak

- Vertrouwelijke briefing juni 2020.
- Aanwezigheid deel coalitie plus deel oppositie: GL, PvdA, 50PLUS.
- Toelichting op de principe afspraak:
 1. Arbitrage overeenkomst vergoeding Norg
 2. Arbitrage overeenkomst afwijking van het basispad

Norg Akkoord

- Vertrouwelijke briefing 11 februari 2021
- Toelichting op uitwerking principe afspraak voorafgaand aan ondertekening van het akkoord.